

Mellan bildningsförakt och litteraturpassion

Kartläggning av litterära aktörer i
Jönköpings län

————— Peter Nyberg —————

Författare: Peter Nyberg, utvecklare litteraturen som konstform

Verksamhetsområde

Utbildning och kultur

Arbetsplats/enhet

Kultur och utveckling, Regionbibliotek Region Jönköpings län
036-32 84 90, peter.nyberg@rjl.se

Sammanfattning

Under senare halvan av 2016 kartlade Regionbibliotek Region Jönköpings läns utvecklare för litteraturen som konstform litterära aktörer i Jönköpings län. Med tidigare kartläggningar som utgångspunkt genomfördes en undersökning i vilken utvecklaren befann sig en vecka i var och en av Jönköpings kommuner. Syftet med undersökningen är att kartlägga de litterära aktörerna i Jönköpings län för fortsatt utveckling av litteraturen som konstform och att föreslå möjliga utvecklingsprocesser för densamma.

Den mest omfattande skrivinriktningen i länet är hembygdsskrivande. Texterna ges ofta ut i tryckt form, antingen som årsböcker eller historiska undersökningar, men också digitalt i form av djupare eller plattare webbplatser. Det skönlitterära skrivandet med kringverksamheter förmår försörja två författare i Jönköpings län. Några författare arbetar deltid med sitt skapande och majoriteten har skrivande som hobby. Inom fackskrivande finns ingen som kan livnära sig på detta exklusivt men några som deltidsarbetar som skribenter. Även här finns en majoritet skribenter som har skrivande som hobby. Bloggen och det självbiografiska skrivandet har förändrats senaste åren. Bloggen fungerar i de flesta fall som en reklampelare för den egna verksamheten. Endast en författare i länet klarar att spegla den egna personligheten som levebröd.

I länet verkar flera olika typer av förlag: traditionella förlag, hybridförlag, hobbyförlag och förlag som ger ut endast en författare. Den svenska skolan har ett monopolliknande grepp om skrivinläringen vilket blir problematiskt då elever mellan 13 och 19 år bara i begränsad utsträckning kan ägna sig åt kreativt skrivande. Efter gymnasiet finns Sörängens folkhögskolas utbildningar i skrivande men också kursen Skapande skrivande på Jönköping University. I Jönköpings län finns en del litterära verksamheter och litterära sällskap som är knutna till klassiska författare. Också festivaler arrangeras några gånger om året, exempelvis är SmåLit samlande för all litterär verksamhet i Jönköpings län. Tre residensverksamheter för författare finns och ytterligare en utvecklas. Som stöd finns en uppsättning bidrag och stipendier både på nationell, regional och kommunal nivå. För den som vill ägna sig åt litteratur finns hos bibliotek och studieförbund utmärkta förutsättningar att finna lokaler. Det är heller inga problem att finna samarbetsparter i ickelitterära föreningar i Jönköpings län.

De problem som Jönköpings län har att arbeta med cirkulerar runt en nedlåtande attityd mot bildning och litteratur. Attityden manifesteras inte minst i ointresse att bevara klassiska författarskap som förebilder för yngre författare. Problematiskt är i sammanhanget också att det inte existerar strukturerade litterära fritidsverksamheter för 13–19-åringar på samma sätt som det finns för idrottande ungdom och att skolan inte tillgodoser skapande av litteratur i åldersgruppen. Följderna innebär att människor med intellektuella förmågor gärna lämnar Jönköpings län för att finna sammanhang där deras tillgångar uppskattas, vilket på sikt är oroväckande för Jönköpings läns utveckling. Just nu har skribenterna i Jönköpings län en hög medelålder.

Det allra viktigaste arbetet för framtiden handlar om att bygga upp en gemenskap kring litteraturen som konstform.

Wexfords litterära liv kan ses som en förebild. I Wexford finns en kulturell gemenskap som samspelar med ortsborna, vilka förstått vikten av litteratur och kultur, mot författare, som omtalas och tillåts ta plats på andra författares scener och mot författare i utveckling, mot vilka ett mentor-elev-förhållande skapas. Alla delar av samhället integreras i det litterära livet. Författarna i Jönköpings län önskar sig en sammanhållande plattform, exempelvis genom någon form av litteraturcentrum med möjligheter för författare att göra reklam för sitt skrivande, där en kalender för litterära evenemang finns och där skribenter har möjlighet att lägga ut egna texter.

De lokala författarnas närvaro i skolor och bibliotek behöver förstärkas liksom närvaron av deras böcker. Målet är att göra människor i Jönköpings län medvetna om både klassiker och nu verksamma författare och att göra Jönköpings läns författare till en inkluderande företeelse som stöds av näringslivet. Skolungdomar i åldern 13 år till 19 år måste få en strukturerad undervisning i kreativt skrivande vid sidan av den skrivträning de får i den obligatoriska skolan. Det finns flera olika sätt att arrangera litterära evenemang, flera av dem lätthanterliga. Några av dem presenteras i slutet av rapporten.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.1.1 Jönköpings län ur ett litteraturhistoriskt perspektiv.....	1
1.1.2 Litteraturen som konstform	2
1.1.3 Tidigare kartläggningar	3
2. Syfte och mål.....	5
3. Definitioner och metod	5
4. Resultat - Litteratur i Jönköpings län	6
4.1 Hembygd	6
4.2 Skönlitteratur.....	8
4.3 Facklitteratur	10
4.4 Bloggar och självbiografiskt skrivande	11
4.5 Förlag	12
4.6 Litterär skolning	14
4.7 Litterära verksamheter	16
4.8 Festivaler och evenemang.....	19
4.9 Residens.....	20
4.10 Stödstrukturer	21
4.10.1 Stipendier och bidrag	22
4.10.2 Lokaler	23
4.10.3 Icke litterära föreningar	24
5. Diskussion och slutsats - Reflektioner och framtid	24
5.1 Problemidentifiering	24
5.2 Utvecklingsmöjligheter	27
5.3 Förslag på litterära verksamheter	31
6. Referenser - Litteraturlista	33

1. Inledning

I augusti 2016 tillsattes tjänsten som utvecklare litteraturen som konstform vid Regionbibliotek Region Jönköpings län. Tjänsten är en projektanställning fram till den 31 december 2017 och omfattar arbetet med den nya regionala kulturplanen 2018-2020 samt skrivandet av en handledningsplan för hur litteraturen som konstform ska utvecklas i länet 2018 och framåt.

För att få kännedom om vilka litterära aktörer som finns Jönköpings län och om hur de verkar skedde mellan augusti och december 2016 en kartläggning. Regionsbibliotekets utvecklare tillbringade fysiskt en vecka i var och en av Jönköpings läns kommuner för att kontakta och samtala med de litterära aktörerna där. I Mellan bildningsförakt och litteraturpassion: Kartläggning av litterära aktörer i Jönköpings län redovisas resultatet av kartläggningen tillsammans med en identifiering av Jönköpings läns utmaningar på området och förslag på utvecklingsstrategier samt evenemang som kan vara användbara för Jönköpings läns litterära aktörer.

Rapporten har följande övergripande disposition. I ”1. Inledning” kommer kartläggningens utgångspunkter att klargöras. Under ”4. Litteratur i Jönköpings län” redovisas undersökningens material utifrån vilka litterära verksamheter som finns i Jönköpings län. I den avslutande delen ges kartläggaren möjlighet att definiera de litterära problemområdena i Jönköpings län och föreslå generella utvecklingsstrategier.

1.1 Bakgrund

Här berättas om några av Jönköpings läns stora författare, skrivningarna om litteraturen som konstform i samverkansmodellen och den regionala kulturplanen i Jönköpings län samt vilka resultat andra kartläggare av litteraturen som konstform erhållit i sina utredningar.

1.1.1 Jönköpings län ur ett litteraturhistoriskt perspektiv

Kommunerna som ingår i Jönköpings län har tillsammans ett rikt litterärt arv. Tyvärr är det ett arv och en litterär identitet som inte vårdas särdeles varmt. Till exempel stängde museet över Viktor Rydbergs liv och verk i januari 2016 i syfte att placeras i Jönköpings läns museums arkiv. Det är en direkt signal om att Rydberg som en del av Jönköpings litterära arv inte är angeläget nog att lyftas fram i egen rätt. För att visa på grundpelarna i det litterära arvet beskrivs kort sju välkända, klassiska författare som i perioder har haft sin hemvist i Jönköpings län.

Viktor Rydberg (1828-1895) föddes i Jönköping och betraktas som en av den senromantiska periodens viktigaste författare. I nutiden är Rydberg främst känd för dikten ”Tomten” som först publicerades i ”Ny Illustrerad tidning” 1881 och psalmen ”Gläns över sjö och strand”, men hans författarskap omfattar också romaner, exempelvis *Singoalla* (1857) och ett avancerat översättningsarbete av tyska romantiker som Goethe.

Albert Engström (1869-1940) levde större delen av sitt liv i Hult utanför Eksjö. Han är både känd som konstnär och som skribent. Framför allt hans berättelser, till exempel Smålandsberättelser (1942), lade grunden för hans plats i Svenska Akademien och en bred

folklig berömmelse. Berättelserna har prägel av folklustspel men innehåller ofta existentiella djup.

Fritiof Nilsson Piraten (1895-1972) drev advokatfirma i Tranås mellan 1921 och 1931. Han är mest känd för sina romaner, till exempel *Bombi Bitt och jag* (1932) och för att vara en förespråkare för det muntliga berättandet, gärna i samband med gott ätande och drickande. Den muntliga traditionen bryter även igenom i den litteratur som Piraten skrev.

Pälle Näver, pseudonym för Josef Högstedt, (1897-1986) verkade i Stenberga utanför Vetlanda. Hans diktning är naturromantisk och har både ett folkligt och religiöst anslag. Under sitt liv producerade han minst en dikt i veckan under 44 år och publicerades i ett tjugotal böcker och i ett stort antal dagstidningar.

Alf Henrikson (1905-1995) föddes i Huskvarna. Han betraktas som en av 1900-talets stora folkbildare till följd av sitt populärvetenskapliga skrivande vilket främst inriktades på historia och idéhistoria. Alf Henrikson uppskattades också för sina dagsverser i DN, sina dikter och sina operalibretton.

Sture Dahlström (1922-2001) föddes i Huskvarna. Han är känd för sina romaner men också som jazzmusiker. Sture Dahlström var den svensk som främst anknöt till den amerikanska beatrörelsens uttryckssätt. Istället för att glömmas bort har författarens verk på senare tid upplevt en renässans.

Peter Nilsson (1937-1998) föddes utanför Sävsjö. Hans verk är starkt präglad av naturvetenskap, vetenskapshistoria och Science Fiction, vilket gör att han både skriver om hembygd och universum på ett filosofiskt djuplodande sätt. I författarens romaner och noveller finns ett starkt inslag av magisk realism.

Av namnkunniga nu levande författare kommer många från Jönköpings län, men författarna har lämnat länet, främst för landets storstäder. Exempel på författare är Karin Alvtogen, Mian Lodalen, Johanna Thydell, Magnus Utvik, Anna Axfors, Majgull Axelsson, Johanna Westin, Ingelin Angerborn, Åke Edwardsson, Katarina von Bredow med flera.

1.1.2 Litteraturen som konstform

Litteraturen som konstform har länge befunnit sig i skuggan av de andra konstformerna: teater, konst, dans et cetera. Exempelvis har litteraturen som konstform ingen naturlig plats i kulturskolornas utbud i Jönköpings län. Samtidigt har litteraturen i läst form integrerats i snart sagt alla andra konstformer och ett utbredd arbete med läsfrämjande sker över hela Sverige. De läsfrämjande insatserna tar till vara på frukterna av litteraturen som konstform men hela växten måste skötas, på samma sätt som de traditionella konstformerna vårdas. Litteraturen som konstform ska inte underställas som hittills utan jämföras med de andra konstformerna.

”Från och med 2015 ingår läs- och litteraturfrämjande, jämte regional biblioteksverksamhet, som ett område i kultursamverkansmodellen.”¹ skriver Kulturrådet i sin uppföljning av modellen från 2014, som publiceras först i december 2015. Tanken är alltså att lyfta

---

¹ Kulturrådet, Kultursamverkansmodellen Uppföljning 2014, s 115.

litteraturen som konstform till ett eget konstområde i modellen. ”I och med att läs- och litteraturfrämjande tydliggörs som ett område inom kultursamverkansmodellen finns det framöver anledning att följa hur verksamheten utvecklas”, konstateras men instansen har ännu inte hunnit göra någon utvärdering av hur litteraturen som konstform utvecklas av regioner och kommuner.

I *Regional kulturplan Jönköpings län 2015-2017* har litteratur och läsfrämjande en gemensam rubrik. Där skrivs att ett brett sammansatt nätverk ska arbeta fram en handlingsplan för utvecklingen och synliggörandet av det litterära skapandet i regionen. Som grund för detta finns den föregående regionala kulturplanen och den kartläggning av litteraturens ställning och roll för vuxna som gjordes senare halvan av 2013, *Ett samlat litteraturår i Jönköpings län*, där det står: ”Förslagen och reflektionerna i rapporten utgör grunden för det fortsatta arbetet med litteraturen, som kommer att integrera även barn och unga. Inte enbart utifrån det läsfrämjande perspektivet utan brett där delaktighet och det egna skapandet ges ett särskilt fokus”.

1.1.3 Tidigare kartläggningar

Kartläggningar av litterära aktörer har tidigare gjorts i andra delar av Sverige: Theres K. Agders *Litteraturens och författarnas villkor i Jämtland Härjedalen – en kartläggning* (2015), Camilla Carnmos *Litteratur och litteraturskapande i Blekinge och Kronoberg: Kartläggning av nuläget. Förslag på hur regionen kan stötta litteraturen som konstform* (2016), Annika Ekström Stockmans *Litteraturens villkor i Östergötland* (2015), Eira Högforsens *Handledningsplan som syftar till att stärka litteraturen i Västra Götaland* (2012), Karin Ohrts *En inventering om konstområdet litteratur i Skåne* (2015), Marie-Louise Ritons *Om författares villkor i Uppsala län – ett kunskapsunderlag* (2016), Maria Öman och Jimmy Gärdemalms *Litteraturens villkor i Norrbotten – en kartläggning* (2012).

Även om rapportskribenterna definierar sina undersökningsområden lite olika finns generella likheter i vad deras informanter önskar sig oberoende av var i Sverige de verkar:

- De vill bli synliggjorda genom marknadsföring och eftersöker en organisation för detta.
- De vill oftare komma ut på betalda författarbesök på bibliotek och skolor.
- De tycker att stipendier och olika former av kommunala och regionala stöd behövs och är viktiga för såväl ekonomin som för självförtroendet.
- De efterfrågar en högre grad av gemenskap och samarbeten mellan informanterna samt mot andra konstformer.
- Som en följd av ovanstående punkter eftersöks digitala och fysiska mötesplatser. I somliga fall webbplatser med information och tips, både utåt mot omvärlden och för informanterna själva. I andra fall fysiska mötesplatser som ett litteraturens hus likt det som finns i Oslo.

I februari 2014 blev *Ett samlat litteraturår i Jönköpings län: En kartläggning på uppdrag av Länsbiblioteket Jönköping* klar. Insamlandet av rapportens stoff skedde under senare halvan av 2013. Framför allt har materialet inhämtats från instanser med övergripande ansvar för den kulturella utvecklingen i kommunerna, det vill säga kulturchefer och bibliotekschefer samt från studieförbundens och några olika skolformers representanter. Deltagare från Eksjö

bokhandel, Skrivarnätet Småland och Smålands författarsällskap har också inlemmats som informanter.

I sina reflektioner tar rapportens författare Richard Rosengren upp några generella hållpunkter som behöver utvecklas i Jönköpings län:

- Medvetenheten runt litterära traditioner i Jönköpings län är låg. Eftersom länet inte uppfattas som en självklar enhet finns ingen stolthet runt gemensamma författarskap.
- Rosengren menar att kultur generellt inte har någon framträdande roll utan behöver synliggöras.
- En låg bildningsnivå skapar en uppfattning att bildning inte är viktig, en attityd som i sig är mer problematisk än den reella bildningsnivån i länet.
- Rosengren hittar inte något samlat eller konsekvent genomfört arbete med litteraturen som konstform.
- Litteraturen ses inte som ett självklart konstområde i förhållande till synen på dans, konst, teater et cetera som konstområden.

Richard Rosengren ger också fem förslag på hur det fortsatta arbetet med litteraturen som konstform i Jönköpings län bör bedrivas.

1. En konferens bör genomföras där områdena ”Vad vill vi med litteraturen i Jönköpings län?”, förslag till organisation och samverkan, presentation av aktörer och deras målsättningar, skapande av kontaktytor, diskuteras i syfte att ta fram en konkretiserande handlingsplan.
2. Uppbyggandet av ett litteraturcentrum enligt modell från Uppsala bör genomföras för att skapa gemenskap bland länets författare.
3. Flitteraturen, det vill säga att samla länets författare av vuxenlitteratur på en webbplats med tips, inspiration till författare och information till allmänheten, bör byggas ut.
4. En litteraturfestival bör skapas för att inspirera och skapa feststämning runt litteraturen i länet.
5. Rosengren föreslår till sist en serie företeelser som kunde förbättras på biblioteken: Skönlitterärt nätverk, kompetensöverföring hos personalen, mål- och resultatmedvetenhet, marknadsföring, lokala samarbetspartners, alternativa medier, F-län läser, en samlande litteraturportal et cetera.

Ett bekymmer med *Ett samlat litteraturår i Jönköpings län*, är att undersökningen enbart beaktar instanser med övergripande ansvar för litteraturskapandet i länet. Utöver dessa finns en rik mylla av eldsjälar och intresserade litteraturutövare som hänger sig åt sitt skapande. För att kunna utveckla litteraturen som konstform bör dessa räknas med som aktörer i en framtida handlingsplan. Därför behöver de fångas upp, vilket leder fram till rapportens syftesformulering.

2. Syfte och mål

Att kartlägga de litterära aktörerna i Region Jönköpings län för fortsatt utveckling av litteraturen som konstform och att föreslå möjliga utvecklingsprocesser för densamma.

3. Definitioner och metod

”Litteraturen som konstform” är en formulering som återfinns i *Regional kulturplan Jönköpings län 2015-2017* och i de kartläggningar som nämns ovan men saknar en entydig definition. Vad är en konstform? Begreppet finns inte i Nationalencyklopedin men det närbesläktade ordet ”konstart” definieras som ”form i vilken (skön) konst framträder”. I den här kartläggningen används begreppet som den skapandeprocess som leder fram till ett färdigt litterärt verk. I Nationalencyklopedin definieras ”litteratur” som en ”samlingsbeteckning för skrivna texter som uppfyller vissa estetiska kriterier. I latinet förekommer litteratura med tre skilda betydelser:

- 1) någonting skrivet,
- 2) filologi,
- 3) lärdom, vetenskap”.

I kartläggning används begreppet i en bred bemärkelse, därför inkluderas utöver traditionellt bokskrivande också berättande genom bilder samt skrivande av manus till drama och film.

Begreppet ”litterära aktörer” syftar på människor och verksamheter som ägnar sig åt litteratur. Mest uppenbara är författare. Mindre uppenbara är till exempel kaféägare som skulle vilja arrangera litterära evenemang på sina fik eller föreningar som anordnar residens.

Två begrepp för människor som skriver kommer att användas: Skribenter och författare.

- Skribenter skriver saktexter.
- Författare skriver skönlitterära texter, det vill säga poesi och gestaltande prosa.

För att få överblick på de litterära aktörerna som verkar i Jönköpings län var målet att tillbringa en vecka per kommun mellan vecka 34 och 47 år 2016. Därefter ägnades två veckor åt att besöka de litterära aktörer som inte hade haft tid vid det ordinarie tillfället. Den fysiska närvaron syftade till att skaffa kontakter inför framtida utvecklingsarbete och att knyta personliga band med de litterära aktörerna för att överbygga eventuella kontaktsvårigheter. Litterär kvalitet är således inte prioriterat i urvalet. Målet har varit att träffa en företrädare för kommunen och bibliotekschefen i varje kommun eftersom de har stor makt över den kulturella utvecklingen i sina områden men också för att de har kunnat vägleda mig till andra litterära aktörer. Därutöver har så många av de litterära aktörerna som tiden tillåtit kontaktats. Ett krav har dock varit att de verkat och levt inom Jönköpings läns gränser.

De litterära aktörerna fångades upp genom olika former av sökningar. På Kungliga bibliotekets hemsida finns en sökfunktion för vilka utgivare och förläggare som finns inom olika geografiska ytor. Länets alla kommuner har webbplatser med föreningsregister som genomsökts. Bloggportalen.se:s sökfunktion för hur många registrerade bloggare som finns inom en geografisk yta har använts. Framför allt var samtalen med bibliotekschefer eller anställda vid biblioteken värdefulla för att finna litterära aktörer liksom samtalen med de litterära aktörerna själva.

Inför varje kommunbesök skickades mejl² som en första kontaktförfrågan till alla litterära aktörer som gick att hitta genom ovanstående sökningar. Mejlet var standardiserat, men anpassades efter de enskilda aktörernas inriktning. De aktörer som svarade på mejlet kontaktades. Utöver mejlet fördes en uppsökande verksamhet genom telefonsamtal.

Konversationerna med de litterära aktörerna hade en lös struktur med tre syften: Som tidigare nämnts att knyta kontakter, men också att reda ut vad den litterära aktören ägnade sig åt för litterär verksamhet just nu och hur hen ville att framtiden skulle se ut.

Metoden prioriterar litterära aktörer som är villiga att prata om utveckling och delta i ett utvecklingsarbete. I undersökningen tillåts detta till viss del ske på bekostnad av vetenskaplig stringens eftersom kartläggningen är ett verktyg eller arbetsmaterial att använda för utveckling snarare än en slutlig produkt. Arbetsmaterialet pekar således framåt mot skapandet av arenor för de litterära aktörerna i undersökningen.

I rapporten kategoriseras de litterära företeelserna och samarbetena i Jönköpings län i olika kapitel. För att skapa konkreta exempel finns belysande eller inspirerande exempel på dessa. Alla författare, förlag och verksamheter kommer således inte att redovisas i rapporten.

För källkritikens skull bör redovisas att rapportskribenten är involverad i allt som rör föreningen Kultiveras litterära verksamhet, är chefredaktör för tidskriften Populär Poesi och är utgiven poet på Magnus Grehn förlag. Strävan är att ändå hålla en neutral ton i redovisningen av dessa verksamheter.

4. Resultat - Litteratur i Jönköpings län

Här presenteras resultatet av undersökningen. Det är grupperat i kapitlen Hembygd, Skönlitteratur, Fackböcker, Bloggar och självbiografiskt skrivande, Förlag, Litterära skolor, Litterära verksamheter, Festivaler, Residens samt Stödstrukturer – där underavdelningarna är Stipendier och bidrag, Lokaler samt Icke litterära föreningar.

4.1 Hembygd

Det utan jämförelse mest omfattande och strukturerade litterära skapandet sker som historiskt skrivande om hembygden. Alla kommuner i Jönköpings län har hembygdsföreningar som i olika utsträckning ägnar sig åt att dokumentera bygden de verkar i. Formerna för skildringarna skiljer sig dock mellan olika publikationer.

Den allra vanligaste typen av hembygdsskrivande innebär nedtecknandet av en del av historien för ett visst geografiskt område, ofta ur ett särskilt perspektiv. *De möblerade folkhemmet – Malmbäcks industrisamhälle 1860-2014* är ett exempel från Malmbäcks hembygdsförening utanför Nässjö. Här skriver sex hembygdshistoriker om hur industrisamhället och möbelindustrin växelverkat för att utveckla Malmbäck från 1860 fram till 2014.

---

² Se bilaga 1.

Vanligt är också att kommunerna i länet låter nedteckna sin historia. I skrivandets stund har *Habo kommun i ord och bild fram till 2015* precis kommit från tryckeriet och inför sitt 100-årsjubileum som stad planerar Tranås kommun att färdigställa en jubileumsbok i fyra avdelningar eller ett verk i fyra band. Uppläggen kan variera men boken om Habo är typisk på så sätt att den är uppdelad i tematiska delar som lyfter fram bygdens profilvaror inom kultur, industri och turism i en kronologisk historisk genomgång.

En annan form som faller sig naturligt inom föreningslivet är årsberättelsen, alltså en återgivning för medlemmarna om vad föreningen ägnat sig åt året som gått. Verksamheternas litterära delar är sekundära och fokus ligger på att arrangera trivsamma evenemang under vilka hembygdens historia berättas.

Ett bildligt berättande är viktigt för de flesta hembygdsföreningar och det manifesteras i de böcker som ges ut. Många hembygdsböcker är snarare bildberättelser där fotografier från bygden samlas och kommenteras i kortare bildtexter. I flera av kommunerna finns stora arkiv med fotografier, vilka både skapar stolthet och en del problem med förvaringen. Ett exempel är Aneby kommun som har ett omfattande bildmaterial i sina lokaler vilket tillhörde författaren Göran Engström fram till hans död i juni 2016. Arkivet finns fortfarande kvar men kommunen vet inte hur det ska förvaltas.

En central del i hembygdsverksamheten är det muntliga berättandet som inte sällan leder fram till att ett skriftligt verk utges. Flera föreningar har exempelvis så kallade ”torpvandringar” under vilka intresserade rör sig mellan torpargrunder och existerande torp och får berättat för sig vilka som bott där och hur torpet använts av människor tidigare i historien. Föreningarna ger ibland ut böcker om dessa ”torpvandringar” där exempelvis torpen i en socken finns kartlagda.

En fantasifull variant av dessa är Bo Beckmans digitala berättelse *Sjöhester: Historien om en gård i Askeryds socken, Norra Vedbos Härad, Jönköpings län* som ligger under webbadressen www.sjohester.se. Beckman utgår från sitt torp Sjöhester, söker rätt på dess bakgrund, placerar det i Askeryds, Smålands och Sveriges historiska kontext. Projektet sker utifrån källkritiska ramar och vill belysa vikten av historisk identitet.

Att skapa historisk identitet och fästa nuet i det förgånga betonar flera av hembygdsskrivarna är deras drivkraft och vad som fascinerar dem. Ulf Helgesson, som skriver hembygdslitteratur för bland annat Apladalens hembygdsförening i Värnamo, skriver i ett mejl att ”Det finns en uppenbar rotlöshet/historielöshet i Värnamo, man har alltmera vänt kulturarvet ryggen. Jag skulle vilja få tillbaka stoltheten hos både nya och gamla Värnamobor över platsen de befinner sig på och lever av”. Uppbyggnaden av hembygdsgårdarna i länet måste sägas vara det mest materiella uttrycket av önskan om en historiskt befast identitet.

Ett av de mer säregna och nydanande uttrycken för hembygdsvetenskap står konstnären Karl Wallén och bibliotekarien Magnus Grehn för. Med inspelningsutrustning promenerar de längs Tranås samtliga gator för att uppta de enskilda gatornas momentana ljud. Tanken är att sammanställa ljuden i podformat till vad de själva planerar att döpa till ”Sveriges tråkigaste

pod”, men paret funderar också på att framföra inspelningarna live tillsammans med fotografier och reflektioner över vandringarna.

Den fysiska kvaliteten på verken från hembygdsföreningarna kan skifta mellan utskrivna och hophäftade A4-sidor till helt professionellt formgivna och på tryckeri producerade böcker med hårda pärmar. Hos hembygdsskribenterna finns generellt ett uppfriskande intresse för digitala medier, vilket medför att majoriteten av hembygdsföreningarna i länet redovisar och gör reklam för sina verksamheter via hemsidor. Dessa växlar mellan att vara platta verksamhetsannonser och mycket djupgående redovisningar av bygdens historik.

Med ett fåtal undantag är hembygdsskribenterna över 60 år. Uppskattningsvis finns i länet ett 70-tal aktiva skribenter. Endast i enstaka fall får de ersättning för sitt skrivande. Fundamentet i deras verksamhet handlar om genuint intresse av att fästa sin personliga historia vid det allmännas förgångna.

4.2 Skönlitteratur

Bara två av författarna i materialet kan leva enbart på sina författarskap och på verksamheter som är direkt knutna till dessa.

Maria Bielke von Sydow driver förlaget BIMA, föreläser och ger ut böcker. Hon slutade sin föregående yrkesbana i 40-årsåldern och grundlade sin litterära verksamhet på Författarprogrammet vid Malmö högskola, gick en kurs i bokmarknadskunskap och skrev sin första roman. Eftersom de traditionella förlagen var för tidskrävande i sin manushantering skapade hon sitt förlag BIMA. Maria Bielke von Sydow flyttade med sin familj till Vetlanda och verkar med staden som utgångspunkt. Hon beskriver sina yrkeskunskaper som ett ”trial and error-lärande”. Av en slump fick Bielke von Sydow chansen som skivarlärare och trivdes i rollen, vilket gjorde att hon utvecklade flera sidospår som föreläsare, bland annat i hur man marknadsför egenutgivna böcker. Hon arrangerar också Vetlanda bokmessa. Viktigt för Maria Bielke von Sydow är sociala medier och hennes blogg, genom vilka har hon kontakt med och skaffar nya kontakter med läsare och uppdragsgivare.

Joke Guns är en yrkesverksam barnboksförfattare som grundlade sin verksamhet på flamländska. I ursprunget kommer hon från Belgien men flyttade till Björköby utanför Vetlanda till följd av sin stora hängivenhet för Astrid Lindgren. I hemlandet har hon givit ut cirka 25 böcker på flamländska, några av dem är översatta till engelska, kinesiska och koreanska. Joke Guns kämpar med svenska språket i syfte att kunna försörja sig på skrivande på svenska och har givit ut sin första ramsa på svenska samt är klar med sin första svenska bok, som är översatt till engelska och flamländska av Guns själv. Som sidoinkomst är hon skrivpedagog åt belgiska studenter via nätet och hon driver ett residens för holländska och belgiska barnboksförfattare och illustratörer som vill komma till Sverige och samarbeta. Hon planerar också att genomföra en internationell barn- och ungdomsboksfestival i Vetlanda med omnejd.

Majoriteten av författarna i Jönköpings län har ett arbete som är inkomstbringande och i olika hög grad ägnar de resten av sin yrkesverksamma tid åt författande. Generellt skiljer sig

författarna åt på så sätt att somliga ser författandet som ett deltidsarbete medan andra ser författandet som en hobbyverksamhet.

Ewa Klingberg lever nästan fullt ut på sitt författarskap. Hon menar sig ta arbeten utanför skrivandet som inte avkräver henne någon tankemöda och som är lätta att släppa, men betonar att hon skriver som huvudsyssla. Tidigt förstod hon att hon måste skriva för att få in pengar, vilket ledde till att hon helt ignorerade vad hon själv ville skriva till fördel för det som gav inkomst. Genom att förekomma i många forum, från veckotidningsnoveller till reportage, har hon lyckats få skrivarbeten som är inkomstbringande, både som journalist och romanförfattare.

Ania Monahof från Nässjö har givit ut sex av sina böcker på Albert Bonniers förlag. Hon kommer från St Petersburg och flydde till Sverige via Finland när kommunisterna tog makten på 20-talet. Flykten skildras i de tre första böckerna, varav debuten *Genom graniten* (1987) belönades med bland annat De nios litteraturpris. Därefter gick författaren längre bak i sin släkthistoria och gav ut ytterligare tre böcker. Ett genomgripande tema i författarskapet är flykt, vilket pekar fram emot den ”flyktnovell” hon skrev för Novellix och Hallpressen 2016: ”Lilla asken”.

Victor Rojas kommer från Colombia där han arbetade politiskt och anklagades för terrorbrott i början av 80-talet. Genom FN blev han kvotflykting till Sverige, dit han kom 1984. Han bosatte sig tidigt i Jönköping. Under sin tid här har han dels haft ett omfattande eget författarskap, främst bestående av poesi men också av skönlitterär prosa publicerad på tre olika förlag, dels gjort en omfattande översättargärning från svenska till spanska av bland andra Kjell Espmark, Kristina Lugn, Kristina Frostenson, Bengt Berg med flera. När författarna översatts har de skickats på poesifestival i Victor Rojas hemland. Han har också skapat ett eget förlag, Simon Editor, som översättningarna publiceras genom. 2004 prisades han av Svenska Akademien för sin översättargärning.

En hel del författare i länet skriver eller transformerar lättlästa böcker. Orsaken till detta är dels intresse, dels efterfrågan på lättlästa böcker från skolor och institutioner.

Åsa Storck är enhetschef på stadsbiblioteket i Jönköping och hennes författarskap består av lättläst litteratur för barn och unga. Sammantaget har hon skrivit 55 böcker och hållit sitt författarskap levande i 25 år. Under en tid levde hon fullt ut på sitt författarskap och berättar att hon gjort över 100 författarbesök i skolor.

Anna Melle flydde från Turkiet då hon är assyrisk kristen och bosatte sig i Jönköping 1976, lärde sig språket och tog lärarexamen här 2003. Hennes företag Kultur och integration skraddarsyr föreläsningar om hennes böcker, vilka handlar om hederskulturer och tecken på att ungdomar utsätts för hedersrelaterat våld. Böckerna är utgivna genom det egna företaget. Melle har också givit ut fabler och sägner från Mellanöstern, vilka syftar till att vuxna och barn ska läsa tillsammans. 2016 gav Anna Melle ut *Från Hanna till Anna* som är en självbiografisk bok om att möta främmande normer och att försöka rätta sig efter dem.

Pär Olof Högstedt kommer från en släkt där människor varit kreativa med ord i flera generationer. Framför allt åker han omkring i södra Sverige och framträder med sin farfar Pälle Nävers dikter, men han skriver själv också. En stor del av hans fritid går till att vårda farfars minne och till att ta emot de årliga cirka 1 000 turister som kommer för att se Pälle Nävers skrifvarstuga Vättehult i Stenberga. Släktens författare är dock fler än så: Pär Olof Högstedts farfars far Algot började dikta och Högstedts far diktade också. Pär Olof Högstedts dotter kommer sannolikt att föra traditionen vidare. Han skriver också manus åt Stenbergaspeleken.

Flera av författarna i Jönköpings län är steget innan utgivning, somliga arbetar mycket medvetet för att bli utgivna.

Helena Persson i Värnamo tog under ett år tjänstledigt från sitt arbete för att gå distanskurs i skrivande på Sörängens folkhögskola. Hon har därefter gått ner i tjänst för att kunna skriva och har fredagarna som en dag ”helgad åt skapande”. I sitt arbete har hon kontakt med en skrivcoach som ger tips om hur texterna kan tas till en högre nivå. Ett par barnboksmanus är klara och Persson arbetar med ett herrgårdsromanmanus där handlingen utspelar sig 1871.

Uppskattningsvis finns cirka 50 författare verksamma och boende i Jönköpings län. Åldern på författarna varierar, men medelåldern är relativt hög. En tendens hos de författare som slår igenom nationellt är att de lämnar Jönköpings län för någon av storstäderna³ i landet. Ovan nämnda Åsa Storck menar att just det är hennes främsta råd till nya författare, att flytta till Stockholm eftersom det där finns helt andra chanser att bli upptäckt. Dessutom kan adepten leva i litterära sammanhang med andra författare, vilka ger hen hjälp med uppslag och bearbetning, något som är viktigt för en ung författare men inte finns i Jönköpings län.

4.3 Facklitteratur

Vid Jönköping University sker ett omfattande skrivande av uppsatser, men under den här rubriken kommer framför allt skrivande av traditionella fackböcker att tas upp. Ingen skribent i Jönköpings län lever på sitt facklitterära skrivande men några kan komplettera inkomsterna med arbeten som ligger nära skrivandets. En klar majoritet av skribenterna inom genren har skrivandet som en hobbyverksamhet.

Per Rydén är professor emeritus i litteraturvetenskap vid Lunds universitet, men bor i samhället Sommen. Han har hela sitt yrkesliv kombinerat den akademiska gärningen med skrivande av både fackböcker och vad som skulle kunna kallas essäistiska självbiografier. Per Rydén skriver framför allt om pressens och litteraturkritikens framväxt och profession i Sverige, inte minst i uppslagsverket *Den svenska pressens historia* (2000). I en serie skönlitterära verk har Per Rydén också nedskrivit sitt eget liv blandat med essäistiska utblickar mot omgivningarna och läsefrukter. Han låter således det litterära verket vara sammankopplat med yrkesutövningen som litteraturvetare.

Anders Rydell arbetar som kulturchef för Hallpressen men verkar samtidigt som fackboksförfattare. Han har sammantaget skrivit sju böcker, varav de två senaste är utgivna på

---

³ Se kapitlet: Jönköping ur ett litteraturhistoriskt perspektiv.

Norstedts. Ämnena har genomgående varit politiska. Rydell skriver i en serie böcker om nazisternas plundring av konst, av litteratur och arkiv samt av noter till musik. Men han har också intresserat sig för den nya generationen politiker. Några av Rydells arbeten ger perspektiv på journalistyrket. Under ett år gör han mellan 40 och 50 framträdanden och han betonar att det är så han i främsta rummet marknadsför sig och tjänar pengar på sina böcker. Över lag är insikter i hur den litterära världen fungerar viktiga för Rydells strategi som författare. Han har till exempel tre förlag för en av sina böcker: En för hårt omslag, en för pocket och en för inläsningen. Orsaken säger han är att förlagen är specialiserade på olika delar i utgivningsprocessen och att Rydén vill att de ska hantera de delar i publiceringen av hans bok som de är skickligast på.

Magnus Widell från Habo skriver som hobby och är med tanke på det oerhört produktiv. Han har skrivit böcker inom tre områden: Idrott, lokalhistoria och numismatik⁴. Böckerna handlar både om Habo och Jönköping. Widell framhåller idrottsböckerna som han gav ut på eget förlag och som vardera har sålt mellan 500 och 1 000 ex. Texterna riktar sig främst till människor som var verksamma på 1950-1960-talet och ger korta porträtt av idrottsmän och företeelser. Han har också skrivit om sedlar som trycktes under beredskapstiden och gömdes i hembygdsparken i Jönköping och om militärpolletter. Widell skriver även artiklar till tidskrifter som hör samman med hans tre ämnen.

Sammantaget verkar uppskattningsvis runt 20-30 skrivare av sakprosa i länet. Majoriteten av dem är över 50 år.

4.4 Bloggar och självbiografiskt skrivande

Vid sökningar på bloggportalen.se kan konstateras att den traditionella bloggen kraftigt minskade 2011-2013. Bara enstaka bloggar som helt fokuserar på jagets personliga villkor finns kvar.

Daisy Svenningssons blogg *Frukost i Sverige*⁵ (översatt från koreanska) är ett bländande undantag. Hon beskrivs som en superblogger i Sydkorea och hennes skrivspråk är koreanska. Landets nationella teve har varit i Gnosjö för att intervjua Daisy Svenningsson om kvinnors rättigheter i Sverige – vilka ses som mycket exotiska. Bloggens teman är jämställdhet och livet för en invandrarkvinna i Sverige.

Vanligt är annars att bloggar anknyter till olika typer av verksamheter.

Camilla Dahlsons författarblogg⁶ är ett exempel. Här berättar Dahlson om sin vardag som författare i Bankeryd, men också om sitt eget och barnens vardagsliv. Bloggen fungerar som en reklamplats för författaren där hon berättar att hon ska signera böcker eller göra författarbesök, och/eller är öppen för den typen av begivenheter.

---

⁴ Läran om mynt, sedlar, polletter och medaljer.

⁵ Se <http://m.blog.naver.com/PostList.nhn?blogId=daisybloom>

⁶ Se <http://camilladahilson.blogspot.se/>

Mickan Thor⁷ som har sin bas i Vetlanda slutade sitt arbete som journalist för att kunna utveckla ett personligt skrivande på bloggen och i böcker, där hon inte behövde beskära sina bilder efter tidningens behov utan gjorde det efter vad hon ansåg bli bäst. Hon lever på sitt skrivande och på kringverksamheter. På Isabergs förlag har hon i snabb takt givit ut fyra årstridsböcker i vilka årets skiftningar i bild och text skildras. Hon har på samma förlag kommit ut med en matbok och en bakbok. På bloggen redovisar Mickan Thor sitt liv på landet i text och bild. Kortversioner av bloggens bilder och texter finns också på sociala medier. Inkomsterna från författarskapet kommer från föreläsningar och kortare frilansuppdrag. Hon visar hur hon lagar mat, berättar om sina böcker i olika sammanhang och verkar som lärare i kreativt skrivande vid Ädelfors folkhögskola.

Allt mer har bloggen kommit att likna den traditionella webbsidan med olika flikssystem snarare än en ”kropp” bestående av kronologiskt staplade texter. Framför allt är det utvecklingen av tekniska hjälpmedel som Wordpress som gör att bloggskapare lätt kan få ett professionellt utseende på sina sidor. Det har inte gått att hitta någon sida där författare primärt lägger ut sina texter. Sammantaget finns mellan 30-40 aktiva bloggare i Jönköpings län.

4.5 Förlag

Vid sökning efter utgivare och förlag i Jönköpings län på Kungliga Bibliotekets⁸ databas finns 571 registrerade utgivare och förlag⁹. Många av dessa är nedlagda eller har bara givit ut en enstaka bok långt tillbaka i tiden. Bland utgivarna finns institutioners och allmänna föreningars tryck registrerade. Ett 30-tal förlagsverksamheter tycks vara verksamma i länet, varav runt tio riktar sig utåt mot andra författare. Förlagen kan delas in i självutgivare, hybridförlag och traditionella förlag.

Den största delen av utgivarna har själva stått för sin boks kostnader och i Kungliga Bibliotekets databas registrerat sitt eget namn eller ett förlag som bara ger ut förlagsägarens böcker. Genrerna bland egenutgivarna skiljer sig åt, men sådant som hos traditionella förlag är svårutgivet, som poesi och personliga berättelser, dominerar. Förutsättningarna för självutgivarna skiftar men det vanliga är att de utför sådana uppgifter som yrkesverksamma redaktörer och formgivare normalt åtar sig, som redigering av texten och arbete med omslag. Det får till följd att böckerna har låg status och att de generellt sett är av lägre kvalitet än förlagsutgiven litteratur. Att ge ut sin bok själv har dock blivit mycket vanligt till följd av att priset på tryckprodukter senaste decenniet sjunkit avsevärt samtidigt som den tekniska utrustningen för att skapa en bok tillhör standardutbudet i programpaket för dator. Mjukvaran för att skapa en bok kan dessutom hittas som gratisprogram på Internet.

Ehrlin Publishing¹⁰ är ett sällsynt framgångsrikt förlag som bara ger ut förlagsägarens egna böcker. Grundaren är Carl Johan Forssén Ehrlin som utformade en bok där språkrytmen skulle vyssja barnet till sömns: *Kaninen som så gärna ville somna*. Eftersom inget förlag ville ge ut den, skapade författaren sitt eget förlag och började marknadsföra boken på sociala

---

⁷ Se <https://mickanthor.blogspot.se/>

⁸ www.kb.se

⁹ Se bilaga 2: Antal förlag-utgivare i KBs register fördelade efter kommunerna i Jönköpings län

¹⁰ Se www.ehrlinpublishing.com/sv/

medier. Effekten blev spektakulär eftersom bokens föresats fungerade – barn somnade när man läste den för dem. Inom kort hade verket blivit en världsomspännande framgång. I år kom en uppföljare. Ehrlin har också givit ut en bok i ledarskap och personlig utveckling.

BIMA förlag¹¹ i Vetlanda är ytterligare ett exempel på framgång för förlagskonceptet som började med att exklusivt ge ut ägaren Maria Bielke von Sydows böcker. Efter att ha givit ut en serie egna verk har förlaget i år expanderat till att ge ut ytterligare tre författare.

Huvudproblemet för självutgivarna i Jönköpings län är att deras böcker inte säljer tillräckligt för att skapa en ekonomisk grund att driva verksamheten utifrån. Både BIMA och Ehrlin Publishing måste ses som undantag i den bemärkelsen att deras böcker har kunnat säljas framgångsrikt.

En följd av den omfattande självutgivningen är att förlagen mot betalning börjat bistå med sitt professionella kunnande. Individerna kan ta hjälp av ett så kallat hybridförlag i skapandet av sin bok. Hos dessa finns pristabläer för alla former av hjälp: korrläsning, formgivning, marknadsföring eller tryckklara filer. På det sättet skapas böcker som till det yttre har en professionell form men som innehållsligt är för riskfyllda för att traditionella förlag ska vilja satsa ekonomiskt på. Hybridförlaget är en arbetsform som spridit sig till de tidigare traditionella förlagen – vilkas kännetecken är att de betalar författaren, producerar och marknadsför hans verk.

Isaberg Förlag¹² gör till exempel hybridförlagsutgivning på ett redaktionellt utvalt material samtidigt som de verkställer traditionella utgivningar. Kunder som betalar för sin utgivning får ett professionellt utseende på verket och ett förlagsmärke som gör boken lättare att få recenserad. Isaberg Förlag arbetar också med att göra böcker från idégrunden. Skribenter och fotografer söker sig till förlaget för att skriva eller illustrera en bok som förlaget sedan ger ut på traditionellt sätt. Deras nuvarande verksamhet är främst inriktad på läromedel och coffee table books, det vill säga stora, rikt illustrerade böcker med ganska lite text. Eva Månsson som är förläggare på förlaget menar att de på grund av de dyra produktionskostnaderna måste sälja runt 2 000 av en coffee table book för att gå runt. Orsaken till specialiseringen är att de för några år sedan valde att begränsa utgivningen och bestämde sig för att göra den typ av böcker som de tycker bäst om. Det har lett till framgång. 2007 blev förlagets guideserie till kaféer i Stockholm, Göteborg och Gotland utsedd till "Best Guides in the World" av Gourmand World Cookbook Awards vid bokmässan i London och deras fackböcker har vunnit pris i Svensk Måltidslitteraturs tävling där alla svenska matböcker tävlar. 2017 satsar förlaget på digitala läromedel.

Digilär¹³ med huvudkontor i Vaggeryd, är utan tvekan länets största och mest innovativa förlag. Förlaget skapar digitala läromedel och sidoläsningmaterial. De har 20 anställda och gör material till 13 grundskoleämnen och 9 gymnasieämnen. Cecilia Lilja, som är förlagschef, berättar att det digitala formatet innebär att läromedlen kan bli mer omfattande än tryckta läroböcker. I historia finns motsvarande 1 800 lärobokssidor bara i det digitala

---

¹¹ Se <http://bielkevonsydow.blogspot.se/p/bima-forlag.html>

¹² Se www.isaberg.nu/

¹³ Se www.digilär.se

sidoläsningmaterialet. Förlaget arbetar också aktivt tillsammans med läsforskare för att skapa effektiva läshjälpmiddel till elever med dyslexi eller koncentrationssvårigheter.

I Jönköpings län finns ett fåtal traditionella förlag.

Selstam förlag¹⁴ i Värnamo skapades av tre bröder efter att deras äldsta bror gått bort. Bröderna bestämde sig för att göra något de tyckte var roligt tillsammans – att ägna sig åt litteratur. De ansvarar i förlaget för varsin genre: lyrik, deckare och romaner, och är boende i tre delar av Sverige: Blekinge, Dalsland och Värnamo. Sammantaget finns elva författare i förlaget, de har en medveten unison formgivning och loggan föreställer de tre bröderna.

Magnus Grehn förlag¹⁵ i Tranås är ett exempel på förlag som snarare drivs av passion än ekonomiska förutsättningar. Utgivningen är specialiserad på poesi och utgivningstakten bestäms av hur böckerna säljs. När de föregående böckerna sålt ihop till en ny tryckning kan nästa författare produceras. I förlaget, som började med att göra enkla häften men nu arbetar med formgivna traditionella böcker, finns sju författare.

4.6 Litterär skolning

Grundskolan och gymnasieskolan har fått en monopolliknande ställning i läs- och skrivinläringen. Fram till högstadiet präglas skrivinläringen av kreativ lekfullhet. Folkbiblioteken i länet samarbetar gärna med låg- och mellanstadieklaser och helheten ger ett mycket dynamiskt intryck. I mycket liten utsträckning samarbetar folkbiblioteken däremot med högstadieklaser i Jönköpings län¹⁶.

Undervisningen i ämnet svenska förändras under högstadiet mot att bli mer funktionsinriktad. Graden av förskjutningen beror delvis på den enskilda svenskläraren. Under gymnasiet formaliseras skrivandet ytterligare mot analys och vetenskaplighet. Processen tar död på det lustfyllda, kreativa skrivandet många elever odlar under de tidigare stadierna. Att skriva innebär i de högre stadierna att färdigställa en uppgift på korrekt sätt snarare än att utforska sig själv, språket och berättelsens möjligheter.

Orsaken till riktningförändringen i högstadiet och gymnasiet finns i Skolverkets kunskapskrav för svenska i slutet av årskurs 9 och gymnasiet tre kurser i svenska. I kunskapskraven för slutet av årskurs 9 finns en enda mening i betyget för E som går att föra tillbaka på skönlitterärt skapande: ”De berättande texter eleven skriver innehåller enkla gestaltande beskrivningar och berättargrepp samt dramaturgi med enkel uppbyggnad”¹⁷ i förhållande till 13 meningar som beskriver andra egenskaper eleven förväntas ha tränat upp under sin grundskoletid. I gymnasiet tre kurser i svenska, Svenska 1 till 3¹⁸ finns inte ett enda kunskapskrav som syftar till att eleven ska lära sig att skapa skönlitterära texter. Av förklarliga skäl läggs därför liten kraft på att lära elever skriva skönlitteratur mellan deras trettonde och nittonde år. I gymnasieskolan finns en särskild kurs som heter Skrivande, där

---

¹⁴ Se www.selstam.se

¹⁵ Se www.magnusgrehnforlag.se

¹⁶ Gymnasieskolan är ålagd att ha egna bibliotek.

¹⁷ Skolverket, 2011, Kunskapskrav för slutet av årskurs 9.

¹⁸ Skolverket, 2011, Läroplan för svenska.

innehållet i högre grad går att styra mot det skönlitterära. Kursen är dock bara valbar på Brinellgymnasiet i Nässjö.

Ingen av Jönköpings läns kulturskolor har jämställt litteraturen som konstform med musik, dans och teater genom att erbjuda det i sitt kursutbud.

Efter gymnasiet finns några olika vägar att välja om man vill ha en formaliserad skrivartutbildning: Sörängens folkhögskolas ”Författarlinjen” och ”Skrivarlinje på distans” samt två kurser i skrivande vid Jönköping University.

På Sörängens folkhögskola¹⁹ går nio elever Författarlinjen höstterminen 2016. De har tillfälle att bo på skolans internat och utbildas av tre lärare: Jan Sigurd i prosa, Anders Sundelin i journalistik och Niklas Törnlund i poesi. Verksamhetens fundament består av textsamtal runt elevernas skrivuppgifter och runt professionella verk. Eleverna förväntas lära sig hur en bok blir till under året, inte bara hur man skriver den utan de ska också erhålla färdigheter i redigering och formgivning. Med de verktygen publiceras en antologi och skoltidningen Quercus av eleverna på Författarlinjen. Veckoarbetet är upplagt så att undervisning i journalistik, prosa och poesi sker parallellt och eleverna arbetar med uppgifter inom de pågående ämnesområdena. Uppgifterna luftas under seminarier i klassen. Niklas Törnlund menar att Författarlinjen ”samlar passionen och tillför professionen” på folkhögskolan. En del i kursen medvetandegör eleverna om det regionala litterära arvet varför eleverna tas på exkursioner till exempelvis Piratens Tranås, Albert Engströms Eksjö och Astrid Lindgrens Näs.

Vid Sörängens folkhögskola kan man också gå ”Skrivarlinje på distans”. Lärare är författarna Christine Falkenland och Pamela Jaskoviak. Utbildningen är över ett år och på heltid, men drivs genom en digital plattform med obligatoriska träffar enbart i början och slutet av kursen. Tanken är att eleverna ska utveckla ett längre projekt under året. Fyra gånger per termin lämnar de in och får respons från mindre grupper som eleverna delas in i. Kontinuerligt under året genomförs också kortare skrivövningar och eleverna får råd genom den digitala plattformen. I slutet av året är tanken att skrivprojektet ska vara klart och genomlysas under en sista, obligatorisk, fysisk träff.

”Skapande skrivande” heter en kurs om 7,5 hp på halvfart vid Jönköping University²⁰ som genomförs under höstterminerna. Kursen är öppen för alla med grundläggande behörighet för högskolestudier. Här lär sig eleverna det litterära hantverket. I jämförelse med folkhögskolan är kursen betydligt mer teoretiskt präglad, men upplägget med elevresponsgrupper är i princip likadant som i folkhögskolans distansutbildning, med den skillnaden att här ges kortare uppgifter för att belysa aspekter av hur det är att vara författare flera gånger under terminen. Under vårterminen genomförs dessutom kursen ”Kreativt skrivande” om 7,5 hp på halvfart, men den riktar sig framför allt till mediestudenter eftersom de måste ha minst 37,5 hp inom Medie- och kommunikationsvetenskap.

---

¹⁹ Se www.rjl.se/sorangensfolkhogskola

²⁰ Se <http://ju.se/studera/kurser.html?courseCode=LSKG15&semester=20161>

Folkbiblioteken i länet driver inga skrivarcirklar men håller i en skrivarworkshop för allmänheten under senare halvan av 2016. Vid samtalen med bibliotekscheferna framkommer att nästan alla folkbibliotek senaste tre åren hade försökt med någon form av skrivarworkshop men att uppslutningen varit begränsad.

Inom studieförbundens verksamhet i Jönköpings län finns några exempel på skrivarkurser. Studieförbundet Medborgarskolan drev under hösten 2016 fem olika skrivarkurser med Maria Bielke von Sydow. Kursen ”Kreativt skrivande” för de som ville pröva olika genrer. ”Romanskolan” för de som ville förfärdiga en novell eller roman och ”Egenutgivarkursen” för dem som ville lära sig att ge ut en egen bok.

ABF i Mullsjö har en skrivarcirkel som riktar sig mot ungdomar som hamnat lite utanför. Cirkelledaren Malin Thulin har medvetet försökt fånga in dem och tillsammans ägnar de sig åt skrivande, rollspel och samtal, vilket lett till att medlemmarna i Nördgruppen, som de själva kallar sig, funnit vänskapsband och trygghet även i skolan och i samhället och därmed inte odlat det utanförskap som annars kunnat bli deras lott.

Vuxenskolan i Aneby driver skrivarcirklar i både låtskrivande och traditionellt skrivande. Författaren Ingrid Persson har cirklar i traditionellt skrivande i Hullaryd med, som hon beskriver dem, ”en grupp äldre damer” vilka träffas varannan vecka för att ge varandra feedback på texter. I Jönköping driver Charlotte Pauli en skrivarcirkel med samma metodik.

Det positiva med cirkelverksamheten är att den varar över en längre tid och därmed ger de medverkande utrymme att tänka på och utveckla förmågor inom skrivandet. Sammantaget finns uppskattningsvis ett 10-tal skrivarcirklar i Jönköpings län.

4.7 Litterära verksamheter

Med litterär verksamhet menas föreningar eller sammanslutningar vars mål är att arbeta med litteratur av något slag. Föreningen Kultivera byggde tillsammans med Magnus Grehn förlag och Populär Poesi hösten 2015 upp Litteraturcentrum Tranås²¹ efter samma modell som och med stöd av Litteraturcentrum Uppsala. Grundtanken för Litteraturcentrum Tranås var att samla människorna som ägnade sig åt litterärt skapande i bygden för att ge dem möjligheter att samarbeta och utvecklas. För det ändamålet byggdes en webbplats upp där verksamheterna exponerades. Den ”fringefestival” (en kulturfestival med alla konstformer) som året innan, 2014, grundlades utvecklades avsevärt i Litteraturcentrum Tranås regi. Under Litteraturcentrum Tranås paraply sker således flera olika litterära verksamheter: Residensverksamheten kommer att belysas i kapitel 4.9. Den fringefestival som anordnas och Pilsnerpoesi beskrivs i kapitel 4.8. Verksamheterna Författare i Sommenbygd, Populär Poesi, Ordet i Centrum och Passion for Words skisseras nedan.

Författare i Sommenbygd²² heter ett projekt där tre gymnasielärare och kulturskribenter läser in sig på äldre författarskap eller intervjuar författare som har levt och verkat runt sjön Sommen. Författarporträtten publiceras i Tranås Posten men ges också ut i bokform – en första del gavs ut 2015, en andra del är planerad till mars 2017 och en tredje del är planlagd i

²¹ Se www.litteraturcentrum.nu/

²² Se <https://forfattareisommenbygd.wordpress.com>

framtiden. Syftet med projektet är att skänka Sommenbygden en litterär identitet och att belysa det litterära arvet runt sjön.

Tidskriften Populär Poesi²³ är en litterär tidskrift som inriktat sig på poesi. Den startades 2009 och består av sju redaktörer från olika delar av Sverige vilka driver tidskriften i en redaktion via en sluten Facebookgrupp. Svenska Akademien prisade tidskriften 2013 och 2014 nominerades den till Sveriges bästa kulturtidskrift av Föreningen för Sveriges Kulturtidskrifter. Tillsammans med Holavedsgymnasiet och Tranås kommun anordnar Populär Poesi tävlingen Krispiga Kaskader, som redovisas i kapitel 4.8.

Tidskriften Populär Poesi är en samverkanspart i ”Ordet i Centrum”²⁴, som arrangeras i samarbete med Etnografiska museet i Stockholm, restaurang Matmekka och Henry Bronett. Till varje evenemang bjuds 5-8 gäster in och under en middag får var och en av gästerna tio minuter från scenen på restaurang Matmekka för att berätta om sitt specialområde. Evenemanget genomförs sista onsdagen i månaden nio månader om året.

Passion for Words är en serie filminspelningar med intervjuer av författare eller föreläsningar av författare. Framför allt har intervjuerna skett med de internationella författarna under Tranås fringefestivaler. Syftet med intervjuerna har varit att sprida kunskap om författarna och att låta skolorna använda filmerna som studiematerial.

Även länsöverskridande litterära verksamheter finns i Jönköpings län. Smålands författarsällskap²⁵ är som titeln antyder ett sällskap för utgivna författare med någon anknytning till Småland. Det bildades 1962 av Folke Ridell och Ulla Olin. Från början krävde medlemskapet ett författarskap men numera fordras bara ett av inträdesprov som visar den ansökandes litterära kvalitet. Författaren Carin Richardsson som är den nuvarande ordföranden berättar att antologin är sällskapets arbetsform och att man givit ut antologier sedan sällskapet bildades. Fördelen med antologin, resonerar sällskapet, är att den är lättare att sälja än enskilda böcker eftersom det finns flera författare i en antologi. Om någon är intresserad av en av författarna kan läsaren upptäcka någon av de andra, vilket ger positiva effekter för litteraturen i stort. Antologierna från Smålands författarsällskap kommer ut med ojämna mellanrum. Den senaste kom ut hösten 2016 och heter *Resa i Småland*.

Skrivarnätet Småland²⁶ arbetar på liknande sätt som författarsällskapet men kräver inga litterära inträdesprov utan syftar till att skapa antologier i vilka alla typer av människor, proffs som amatörer, ska kunna verka med sitt skönlitterära verk. Föreningen startades 2006 och redan året efter kom den första antologin *Småland skriver* som innehåller ”59 författare mellan 4 och 80 år”. Bo Lundberg som är med i den redaktionskommitté som bearbetar texterna till antologierna menar att det är tryggare att bli utgiven tillsammans med andra författare första gången man publiceras och att den stora upplevelsen för dem som är med består i att se sin text tryckt i ett sammanhang.

---

²³ Se www.popularpoesi.se

²⁴ Se www.facebook.com/ordeticentrum/

²⁵ Se <http://forfattarsallskap.se>.

²⁶ Se www.skrivarnatetsmaland.se

I Jönköpings län finns åtminstone tre skrivargrupper som drivs av personerna som ingår i dem. I Sandhem utanför Mullsjö finns en grupp kvinnor som träffas i ortens bibliotek en gång var femte vecka. De möttes på en traditionell skrivarcirkel som 2007 anordnades av Vuxenskolan, men bestämde sig för att fortsätta på egen hand när skrivarcirkeln var slut. Kvinnorna skriver sinsemellan olika texter men stödjer varandras utveckling genom uppbyggliga kommentarer. Till varje träff har de ett tema eller en rad som de skriver utifrån. Det gemensamma intresset och att samtala om personliga erfarenheter är gruppens drivkraft, vilket innebär att de inte vill ha flera medlemmar då det kan störa den intima öppenheten i gruppen. Mötena blir en form av ”skrivjunta” som en av dem uttrycker det.

Ytterligare en sammanslutning av skrivare har valt att inte ha något namn men är tre till antalet och träffas varannan vecka för att diskutera sina texter. I gruppen ingår en utbildad lektor, en poet och en psykolog. Även här började samarbetet som en traditionell skrivarcirkel men övergick till ett privat initiativ.

På grund av att skrivargrupperna ofta utvecklar viss intimitet i sina diskussioner och därför blir slutna sällskap är det svårt att bedöma hur många utöver dessa tre som finns aktiva i Jönköpings län.

Litterära sällskap

I Jönköpings län finns sällskap som vårdar enskilda författares minnen.

Piratensällskapet²⁷ är Sveriges största och mest aktiva litterära sällskap. 2010 blev Piratensällskapet i Sommenbygden en lokalavdelning av den större verksamheten. I Tranås där Piraten bodde och verkade som advokat mellan 1921 och 1931 genomförs några olika evenemang med Piraten som fixstjärna. Bland annat anordnar sällskapet föreläsningar och stadsvandringar där Piratens hus och hans grogglucka förevisas.

Viktor Rydberg-sällskapet bildades 1986. Sällskapet vill främja studiet och forskning runt Rydbergs författarskap samt se till att han blir förstörd i vår tid. Man eftersträvar också att skapa ett bibliotek med författarskapet: Viktor Rydberg och Rydbergiana. Fram till 2016 hade sällskapet ett museum över författaren. Numera inryms ett 30-tal böcker och sällskapets tryck Veritas längs en vägg i ett sidorum till släktforskarrummet i arkivavdelningen på Jönköpings läns museum.

Alf Henrikson Sällskapet²⁸ skapades 1996 i syfte att vidga och fördjupa intresset för Henriksons författarskap. Verksamheten utgår från Henriksons hemort Huskvarna där sällskapet vårdar och arrangerar en Alf Henrikson-plats, en Alf Henrikson-dag och ett Alf Henrikson-rum i Huskvarna folkbibliotek. Man anordnar också föreläsningar och är närvarande under Bok- och Biblioteksmässan i Göteborg.

Folke Dahlström Sällskapet²⁹ startades 1999 av förlaget Bakhåll, som vid den här tiden återutgav flera av hans böcker. Sällskapet säger sig värna läsarna av Dahlströms författarskap.

---

²⁷ Se vidare www.piratensallskapet.se

²⁸ Se vidare www.alfhenrikson.se

²⁹ Se www.bakhall.com/sture/sallskap.html

Albert Engström Sällskapet³⁰ bildades 1981 och är delat mellan Grissleham och Eksjö. Sammantaget har de runt 1 700 medlemmar, vilket gör dem till Sveriges andra största författarsällskap. Sällskapets syfte sägs vara att sprida kunskap om Engström och om hans både konstnärliga och litterära verksamhet. Det görs genom museiverksamhet och en regelbundet utgiven skrift.

4.8 Festivaler och evenemang

Smålands Litteraturfestival³¹ (SmåLit) arrangerades första gången 2016 av Hallpressen, Kultur- och fritidsförvaltningen Jönköpings kommun och Region Jönköpings län. 2017 har även Värnamo kommun varit arrangörer. Tillströmningen av författare, förlag, litterära föreningar och publik 2016 visade med tydlighet att mötesplatsen var efterlängtat. De biljetter som såldes till kvällens författarpresentationer tog slut så snabbt att man till 2017 har valt att fördubbla antalet biljetter. Festivalen bygger på en serie moment. Under dagen genomförs intervjuer med författare om deras verk från en större scen liksom workshops inom det litterära området. Festivalen innehåller en mässdel där förlag och författare kan ställa ut och sälja sina verk. Ett Speakers Corner ställs upp där var och en av mässtdeltagarna har chansen att berätta om sina verksamheter eller läsa ur sina verk. De här delarna är gratis att ta del av. Under kvällen genomförs en särskild intervju-session med de nationellt gångbara författarna som bjuds in som affischnamn till festivalen. Det första året genomfördes programmet under en dag i kulturhuset Spira i Jönköping. Under 2017 kommer SmåLit att genomföras den 4 februari i Jönköpings stadsbibliotek och Jönköpings läns museum och den 5 februari i Värnamos Gummifabriken.

2014 började Kultivera tillsammans med Populär Poesi och Magnus Grehn förlag genomföra fringefestivaler³² i Tranås. Fringe betyder ungefär i marginalen av, och tanken var att festivalen arrangerades i marginalen av det samtidiga internationella författarresidenset. Den första fringefestivalen hette Dylan Thomas at the fringe, den innehöll tolv evenemang och var helt knutet till residensförfattarna. 2015, i samband med att Litteraturcentrum Tranås byggdes upp, lösgjordes större delen av festivalen från författarna och ett allmänt upprop att delta gick ut nationellt. Det ledde till att Yeats at the fringe, som festivalen kom att heta, blev den i antalet evenemang räknat största fringefestivalen i Sverige det året, inte minst genom en omfattande insats mot skolungdomar. 2016 bytte festivalen återigen namn, den här gången till det permanenta Tranås at the fringe. Festivalen hade tidigare varit inriktad mot litteratur, men nu arrangerades till exempel musikslag, konst, dans och Zen Doodling. Även tidsmässigt har festivalen genomförts vid olika tidpunkter under hösten eller under sommaren. 2017 kommer den att genomföras 1-8 juli.

Pilsnerpoesi³³ är ett av evenemangen under Tranås fringefestival som börjat leva ett eget liv. Konceptet Poetry & Pints togs från Wales till Tranås av poeten Anthony Jones 2014 och förvandlades där till Pilsnerpoesi. Upplägget innebär att någon leder evenemanget genom att fördela ordet, men det är fritt för alla i lokalen att komma fram till mikrofonen och läsa en bit

---

³⁰ Se www.albertengstrom.se

³¹ Se www.smalit.se/

³² Se www.atthefringe.org

³³ Se www.facebook.com/pilsnerpoesi

poesi eller prosa. Under hösten 2016 genomfördes Pilsnerpoesi för första gången i Jönköping och i början av 2017 planeras det i Vetlanda.

En av de levande men sorgligt ouppmärksammade litterära traditionerna i Jönköpings län är uttagningar och finalen i Poetry Slam³⁴. Poetry Slam är en tävling i estradpoesi, alltså i att läsa upp egna poetiska verk. Poeten har tre minuter på sig. Tre eller fem slumpmässigt valda människor eller grupper i publiken utan relation till de tävlande sätter mellan 0,1 och 10,0 poäng. Under 2016 anordnades uttagningar i Vetlanda, Nässjö, Värnamo och Jönköping. Finalen genomfördes den 23 april, under Kultur Dag Natt i Jönköping. Poetry Slam-turnén i Jönköping knoppade också av sig. Eftersom tävlingen i Vetlanda blev så välbesökt anordnade folkbiblioteket där en extra poesiväll med liknande upplägg men utan tävlingsmomentet.

Festivalen Kultur Dag Natt³⁵ genomförs årligen från 2003 i Jönköping. Det är en allmän kulturfestival med 135 programpunkter fördelade på 47 platser 2016. Festivalen innehöll en del litterära inslag men hade fokus på dans, konst och teater. Kultur Dag Natt gick av stapeln under världsboksdagen den 23 april som tribut till William Shakespeare. 2017 kommer Kultur Dag Natt att ersättas av en vattenfestival.

Smålands kulturfestival³⁶ brukar årligen bjuda in någon eller ett par författare att medverka under festivalen som bara delvis hålls i Jönköpings län. 2016 bjöds Jan Guillou och Per Olof Högstedt in för att framträda. Festivalen har ett tydligt musiktema.

I Aneby arrangeras festivalen Alla får plats³⁷ som framför allt är en festival för integration men i år hade den ett litterärt inslag i form av bokreleasen av *Alla skrattar och gråter på samma språk* vari volontärer i kommunens flyktingmottagning tillsammans med nyanlända skrivit om hur det är att hamna i Aneby och om hur det är att ta emot människor som flyr.

I Jönköpings län genomfördes under 2016 runt tio skrivartävlingar av skiftande utförlighet. Jönköpings stadsbibliotek skapade ”Skrivartävling för unga” 2005. Upplägget var att locka alla elever i årskurs 6 i kommunen att skriva bidrag i valfri skönlitterär genre. Med tiden har tävlingen och priserna blivit mycket populära. 2016 kom 237 bidrag från elva skolor. De tio vinnarna får gå en skrivarkurs för journalisten Maria Friedner och klasserna får författarbesök, men också en stunds dans och disco för att fira vinnarna, vilka under prisceremonin läser upp sina alster från en scen. Upplägget har spritt sig till Habo, där man istället inriktar sig på årskurs 5.

4.9 Residens

Ett residens innebär att en eller flera författare, eller andra kulturutövare, får en tillfällig bostad där hen kan producera och/eller utveckla sin konstform. I länet finns tre residensverksamheter och en fjärde håller på att utvecklas.

---

³⁴ Se www.facebook.com/poetryslamjkg

³⁵ Se <http://sarprofilerat.jonkoping.se/kulturdagnatt.4.67319cbb12e72e7bb04800019048.html>

³⁶ Se <http://smalandskulturfestival.se/>

³⁷ Se www.aneby.se/Nyheter/Programmet-foer-Alla-faar-plats-2016-aer-haer

Litteraturcentrum Tranås³⁸ arrangerar tillsammans med Coracle Europe, University of Wales Trinity Saint David med ekonomisk hjälp av Svenska Akademien, Kulturrådet, Tranås kommun och Region Jönköpings län författarresidens. Ett sammanhållet årligt residens med flera internationella författare och en litteraturkurator började arrangeras 2014. Syftet med residenset är att författarna ska få ro att skapa. De ska också interagera med samhället runt omkring dem och finna samarbetsformer med varandra samt skapa internationella nätverk. Författarna som deltagit i författarresidenset har kommit från Bangladesh, Indien, Wales, Irland, England, Portugal, Turkiet och Sverige och i många fall har residenset lett fram till andra projekt, så som Young Writers Lab, översättningsarbeten eller inbjudningar till festivaler. Under författarresidensen genomförs också fringefestivalen i Tranås där författarna har en stor roll. 2017 kommer författarna att handplockas och vara akademiker med etablerade författarskap i Wales, Irland, Kanada och Sverige.

Litteraturcentrum genomför också en rad enskilda residens där författare, främst de som tidigare varit på det gemensamma residenset men också enstaka nya, bor och verkar i Tranås. Syftet är att författarna ska få tid att förfärdiga verk, men vad som i praktiken skett är att de integrerats i andra projekt som samtidigt pågått i residenset och därmed fått tillfälle att verka i andra konstformer med sitt skrivande.

Jönköping kommuns gästateljé i Smedbyn³⁹ tar emot författare och andra kulturutövare under 1-3 månader. Här bor författaren ensam eller som par med sin partner och syftet är att låta författaren skriva på ett verk. I residensets villkor finns också inskrivet att författaren måste samagera med lokala konstutövare och genomföra evenemang. Främst har det kommit konstnärer till gästateljén. Den första författaren anländer till gästateljén i juni 2017.

Utanför Vetlanda i Björköby anordnar den belgiska barnboksförfattaren Joke Guns residens för holländska och belgiska barnboksförfattare och illustratörer. Besökarna hyrs in i en stuga som ligger granne med Guns bostad i tätorten. Där bor de ett par veckor, förses med mat och samarbetar runt barnboksprojekt. Eftersom Joke Guns är fascinerad av Astrid Lindgren besöks Näs under residenset. Arrangören berättar att illustratörer och författare ofta blir fascinerade av miljön men att det kan ställa till problem för dem i hemlandet eftersom det som skapas i Björköby ofta blir väl harmoniskt.

Gislaved kommun arbetar för att i framtiden kunna genomföra residens. En testomgång ska genomföras med dansare, enligt kulturchefen Magnus Jonsson. Tilltänkt är området runt Kulturplatån, det helt nyinrättade kulturhuset i Gislaved, där det finns stugor att bo i och Kulturplatåns nya verksamhetslokaler att arbeta i.

4.10 Stödstrukturer

Som stöd till litterära aktörer i Jönköpings län finns en mängd hjälpstrukturer både nationellt, regionalt och kommunalt. Här fokuseras på ekonomi, lokaler och samverkan.

---

³⁸ Se www.kulturesidens.com

³⁹ Se www.resartis.org/en/residencies/list_of_residencies/?id_content=6849

4.10.1 Stipendier och bidrag

Kulturrådet verkar på nationell nivå och ger framför allt bidrag till litterära aktörer som arbetar för att sprida litteratur och möjligheter för andra författare att verka.

Sökandeprocessen skrämmer många men kan numera göras på nätet och är förhållandevis tydlig.

Under rubriken ”Litteratur och läsande” på Kulturrådets webbsida för bidrag⁴⁰ finns en serie intressanta bidrag för föreningar och förlag. Bidragssökare kan skrämmas av mångfalden och svårigheten att orientera sig, därför lyfts några bidrag fram som kan ha allmänvärde. Ett råd är att titta igenom de olika stöden eftersom olika områden utanför litteraturen särskilt lyfts fram men med lite kreativitet kan även de ges en litterär prägel.

- Litteraturstöd – riktar sig till förlag och kan ge stöd åt titlar som trycks i färre än 5 000 ex. Ansökan görs efter tryckning.
- Stöd till läs- och litteraturfrämjande insatser – kan ges till föreningars verksamheter om de arrangerar till exempel festivaler eller enskilda evenemang som främjar litteraturen.
- Litteraturprojekt i utlandet – innebär att föreningen kan söka stöd för att genomföra moment i en utländsk festival, utbyten eller ha releasefest för en svensk översättning i ett annat land.
- Översättningsstöd – finns i fyra olika former men de innebär alla att svensk litteratur översätts till ett annat språk. Särskilt bör resebidragen för översättare beaktas.

Sveriges författarförbund har en lista⁴¹ med olika vägar att söka pengar för enskilda författare. Somliga av dem kräver att författaren är medlem medan andra är öppna för alla. Här finns till exempel så kallade vistelsestipendier som innebär att du som författare får en plats att verka på, ofta villkorat mot att du utför en syssla.

Sveriges författarfond⁴² fördelar en hel del medel till författare som vill ha arbetsstipendier eller resestipendier, både för sig själva till andra länder och för utbyten. Arbetsstipendierna är på 60 000 kronor eller 100 000 kronor under ett eller två år, medan det mer omfattande femåriga arbetsstipendiet är på 120 000 kronor om året.

Längmanska fonden⁴³ och Helge Ax:son Johnsonsstiftelse⁴⁴ verkar nationellt och är de största bidragsgivarna till litterära projekt. Ofta ges pengar till enskilda litteraturutövare med särskilt angelägna projekt. Andra stiftelser och fonder som ger bidrag till litterära evenemang finns på Regionbibliotek Region Jönköpings läns webbplats⁴⁵.

---

⁴⁰ Se www.kulturradet.se/sv/bidrag/

⁴¹ Se www.forfattarforbundet.se/stipendier/

⁴² Se www.svff.se/

⁴³ Se www.langmanska.se/

⁴⁴ Se <http://haxsonj.se/>

⁴⁵ Se www.rjl.se/regionbibliotek

Region Jönköpings län⁴⁶ har olika typer av stöd för ideella föreningar och organisationer. Alla stöd kräver en regional verksamhet eller regional tillgänglighet.

- Organisationsbidrag – handlar om att ge föreningar som är viktiga för samhällsutvecklingen administrativt stöd.
- Verksamhetsbidrag – kan ges till verksamheter som anknyter till den regionala kulturplanen.
- Projektbidrag – kan ges till tidbegränsade projekt.
- Arrangörsbidrag – innebär att Regionen täcker halva gage-kostnaden för att hyra till exempel föreläsare eller författare.
- Utvecklingsbidrag – kan ges till projekt med minst 50 000 kronor i omsättning, vilka syftar till att utveckla verksamheten och vilka gagnar hela Jönköpings län.

Region Jönköpings län kan också bevilja kultur- och arbetsstipendier till enskilda kulturutövare. Sammanlagt delas 100 000 kronor ut.

Majoriteten av kommunerna i länet har olika typer av ekonomiskt stöd för kulturutövare, vilka finns väl beskrivna på kommunernas webbplatser. Det gemensamma för dem är att du måste vara boende i eller genomföra ditt projekt i kommunen du söker bidraget ifrån.

4.10.2 Lokaler

I Jönköpings län finns utmärkta materiella grundförutsättningar för att starta litterära föreningar, skrivarsällskap och klubbar för litteratur. Först och främst är folkbiblioteken i kommunerna välkomnande. I alla folkbibliotek utom ett finns sammanträdeslokaler med enkla bokningssystem som kommuninvånarna får använda. Flera folkbibliotek har ”meröppet” mellan 7.00 och 22.00, vilket innebär att kommuninvånarna välkomnas att använda lokalerna även sedan personalen gått hem. Den uppenbara vinsten med att ha litterära träffar i bibliotekslokalerna är givetvis tillgången på böcker, både som inspiration och referenser.

Studieförbunden i länet har en lika välkomnande attityd som biblioteken och ofta samverkar bibliotek och studieförbund vid till exempel författarbesök. Mot studieförbunden kan också ett mer sofistikerat ekonomiskt samarbete ske. Föreningen Kultiveras samarbete med Studieförbundet i Tranås är ett utmärkt exempel. Studieförbundet äger huset som Kultivera verkar i och bistår de kulturella projekt som föreningen driver genom sina lokaler. Som motprestation driver Kultivera en serie studiecirklar och betalar en reducerad hyra i huset. Över lag är studieförbunden i länet intresserade av att skapa så många studiecirklar som möjligt vilket medför att exempelvis en skrivgrupp kan få lokaler att träffas i och enklare grundmaterial samt fika av studieförbundet. Motprestationen består i viss administration av cirkelarna.

Kaféer och pubar i länet är generellt sett öppna för att arrangera litterära evenemang. När ägarna får den teoretiska frågan om de vill arrangera litterära evenemang, har många berättat

---

⁴⁶ Se <https://utveckling.rjl.se/>

att de vid starten av sin verksamhet såg ett kulturkafé framför sig, men att de inte riktigt hunnit förverkliga kulturdelen i verksamheten. Här finns en uppenbar öppning för att hålla uppläsningar, diskussioner och små litterära festivaler et cetera.

4.10.3 Icke litterära föreningar

Även om det bara förekommer enstaka föreningar som arbetar direkt med litteratur, finns åtskilliga föreningar som vill samarbeta med skribenter, till exempel fotoföreningar, musikföreningar och konstföreningar. Ofta har till exempel musikföreningen en bra scen där författare kan framträda. Föreningarna är generellt öppna för att låta författare läsa i pauser mellan två musikakter eller i början på vernissage – bara fantasin sätter gränser för samarbetsformerna.

5. Diskussion och slutsats - Reflektioner och framtid

Genomgången i den kartläggande delen av rapporten syftar till att ge översikt. Under samtalen med de litterära aktörerna la de fram problemområden och önskemål om hur utvecklingen av litteraturen som konstform skulle fortskrida. Här redogörs för dessa och för iakttagelser samt förslag på hur och inom vilka områden utvecklingen främst behöver ske.

5.1 Problemidentifiering

I kartläggningen *Ett samlat litteraturår i Jönköpings län* som gjordes senare halvan av 2013 skriver rapportens författare Richard Rosengren angående attityden till bildning och litteratur att ”Uppfattningen att bildningsnivån är låg kan nog vara ett större problem än bildningsnivån i sig”. Flera av de litterära aktörerna i mitt undersökningsmaterial återkommer till sina svårigheter att utvecklas som skrivande personer. De uttrycker en stark inre drivkraft som motor i utvecklingen och poängterar att de saknar uppmuntran från omgivningen. Ibland finns en svensklärare som stimulerar skribenterna, men i övrigt ses kreativt skapande i skrift som något helt sekundärt, ett tidsfördriv i stil med att lösa korsord snarare än en konstform. Undantagen finns i familjer med bildningstradition eller sammanhang där man starkt knutit an till arbetarförfattarna. De litterära aktörerna har här haft ett nära stöd och därför kunnat utvecklas. Attityden till bildning och litteratur är fortfarande 2017 mer problematisk än den faktiska bildningsnivån.

Varifrån kommer då den negativa attityden till litteratur? Först och främst har inte statliga, regionala och kommunala strukturer lyckats hålla liv i ett kulturellt medvetande hos befolkningen. Vården av författares minnen och därmed det uttalade värdet av deras verk är gravt eftersatt. Viktor Rydberg har till exempel en viktig plats i den svenska litteraturhistorien, inte minst stiger han upp i det allmänna medvetandet under jularna då hans dikt ”Tomten” läses och psalmen ”Gläns över sjö och strand” sjungs som flitigast. Hans hemvist är Jönköping, ändå lades det museum som vårdat minnet av honom ner i januari 2016. Ett antal böcker från Rydbergsmuseet förpassades, utan att märkas med kommentarer, till en vägg i ett sidorum i släktforskarrummet i Jönköpings läns museums öppna arkivavdelning. Bortprioriteringen är en stark signal om att Rydbergs värde i det allmänna medvetandet är för litet i förhållande till kostnaden att subventionera hans museum. Ändå är Rydbergs livshistoria exakt den som invånarna i Jönköpings län behöver – författaren började som autodidakt och slutade som medlem i Svenska Akademien. Kort sagt genomgick han en positiv bildningshistoria.

Att vidare konstatera är att Jönköpings län inte saknar litterära förebilder, varken litteraturhistoriskt eller i nutid. Rydberg må vara den största, men också Fritiof Nilsson Piraten, Alf Henrikson och Albert Engström ingår i en litterär bildningstradition. Som visat finns också en mängd nutida författare som gjort sig namn: Karin Alvtegen, Mian Lodalen, Johanna Thydell, Majgull Axelsson, Johanna Westin och Ingelin Angerborn med flera. Problematiskt är att vi inte gör dem till Jönköpings läns författare. Möjligen kan en kommun känna viss stolthet över en författare från bygden men det finns ingen gemensam stolthet som visar sig i känslan av att Jönköpings läns författare har lyckats nationellt.

I hög grad skapas litterär identiteten i skolan och via folkbiblioteken. Medvetenheten om de regionala författarna tycks vara relativt begränsad även i de två instanserna. Under samtal med skolchefer och bibliotekschefer har jag vid flera tillfällen förundrats över deras okunskap om sakförhållandet att författare skriver/skapar litteratur och deras omedvetenhet om vilka författare som nu verkar i kommunen. I Jönköpings läns folkbibliotek anordnas, som ovan konstaterats, få evenemang för skrivande, även om författarbesök är vanliga. Som nämnts är det bara Vetlanda folkbibliotek som har sammanställt de lokala författarna i en lista. I alla folkbibliotek finns en hylla med lokala författare, men den har i många fall varit pliktskyldigt anordnad och ges en perifer position i lokalen. Alla signaler pekar mot att det regionala och lokala litterära arvet är sekundärt eller rent av prekärt.

Skolan är ett centralt problemområde för utvecklingen av litteraturen som konstform. Samtidigt fungerar skollokalen som en enorm tillgång då den samlar alla barn och ungdomar mellan 13 och 19 år, vilket gör dem lätta att söka upp. Skolan har som visats i kapitel 4.6 givits en monopolliknande ställning i skrivinläringen, vilket enligt mina informanter är oproblematiskt fram till högstadiet. Under högstadiet och gymnasiet finns ytterst få möjligheter att utveckla sitt kreativa skrivande. Skrivandet övergår istället till att i allt högre grad bli ett instrument för att förfärdiga läxor och uppsatser på ett korrekt sätt. Skrivande av sakprosa ska inte underskattas men systemet hämmar elevernas vilja att leka med och se språkets och berättandets möjligheter. Skolans läroplaner och betygskriterier tar helt enkelt död på många av de kreativa elevernas vilja att skapa texter som utgår från det egna sinnet. Förhållandet hade inte varit lika problematiskt om det inte vore för skolans monopol på skrivinläring för elever mellan 13 och 19 år. Förhållandet går att jämföra med idrott. I skolan bearbetas eleverna fysiskt under gymnastiklektionerna. Om det inte fanns någon annan verksamhet än gymnastiklektionerna i skolan skulle sannolikt få elever ägna sig åt idrott på fritiden. Men nu finns en mängd föreningar som engagerar eleverna i idrotter som fotboll, basket, handboll, ishockey och så vidare. Därför är det lätt att som idrottsintresserad välja sin inriktning och ägna sig åt sin idrott. För skribenter finns inga alternativ vid sidan av skolan, vilket i praktiken innebär att ungdomar generellt sett inte skriver i något annat sammanhang mellan 13 och 19 års ålder. Efter gymnasiet finns möjligheter att ägna sig åt kreativt skrivande på både Sörängens folkhögskola och Jönköping University. Det är svårt att tänka sig att idrottsmän skulle utvecklas på ett gynnsamt sätt med så begränsad formaliserad träning mellan 13 och 19 års ålder.

En direkt följd av skolsystemet är att medelåldern hos skribenterna i Jönköpings län är hög och att det finns få skribenter som är under 30 år. Förhållandet hade varit radikalt annorlunda

för bara fem år sedan, då det fortfarande drevs ett stort antal bloggar, företrädesvis av yngre skribenter.

En annan aspekt är att samhällets resurser till unga snedfördelas till fördel för pojkar, vilka är de som främst ägnar sig åt idrottsaktiviteter medan flickor lämnas utanför de strukturerade verksamheterna då de i högre grad är intresserade av kultur. Det här uppmärksammades bland annat av Jönköpings Fria Kulturallians som i en debattartikel i Jönköping-Posten⁴⁷ berättar att Jönköping kommun måste jämställa kultur och idrott. Just nu lägger kommunen tio gånger så mycket pengar på idrott, samtidigt som 83 procent av tiden i kommunens sporthallar används av pojkar och män. Förhållandet bör vara generaliserbart till alla Jönköpings läns kommuner. Ett visst ansvar återfaller också på länets kulturskolor, där litteraturen senare delen av 2016 inte existerar som en av konstformerna, sannolikt till följd av den ordinarie skolans monopollänkande ställning och att innebörden av begreppet litteraturen som konstform ännu inte implementerats tillräckligt. Utöver litteratur finns alla andra konstformer representerade vid länets kulturskolor. Det ska också sägas att kulturskolecheferna i materialet på en teoretisk nivå är positiva till att införa litteraturen som konstform i verksamheten. I enstaka fall har även kurser i skrivande erbjudits utan tillräckligt gensvar för att starta en verksamhet.

Följderna av problemområdena ovan visar sig tydligt. Det allvarligaste problemet är att de författare som lyckas nationellt lämnar Jönköpings län. Att ge sig av är också rådet från ett par av de mest framgångsrika författarna i länet. I storstäderna finns sammanslutningar med nationellt gångbara författare att utveckla skrivandet tillsammans med och en närhet till nationellt verksamma förlag samt människor som professionellt arbetar med litteratur. Det finns inte tillgängligt i Jönköpings län. Den begåvning författaren visar upp värderas inte och intellektuellt arbete leder inte till hög social status. Sammantaget gör detta valet lätt för en ung framåtsträvande människa med intellektuell begåvning. Givetvis söker hen sig till miljöer där begåvningen tas till vara på. Alla nutida författare från Jönköpings län som räknas upp på sidan 38 är exempel på rörelsen. En iakttagelse är att tre av fyra av de konstnärligt mest framgångsrika författarna i Jönköpings län kom hit som flyktingar, det vill säga att de inte är uppvuxna i den ovan skisserade mentaliteten.

För kommunerna i Jönköping län borde den här tendensen vara alarmerande eftersom de förlorar kompetens på flera olika plan. Främst för att författare ofta skriver om sin närmiljö, vilket hos läsarna skapar nyfikenhet. Orsaken till att den holländska författaren Joke Güns, som nämns i kapitel 4.9 flyttade till Björköby utanför Vetlanda i Sverige var Astrid Lindgrens författarskap. Författarna som lever på en ort har den bästa kompetensen att verbalt undersöka och uttrycka ett förhållande mellan individen och omvärlden, vilket är fruktbart i utvecklings-sammanhang. Sammantaget visar rapporten *Kulturens värden och effekter*⁴⁸ skriven av Tobias Nielsen från Analys & Kommunikation AB att kulturell verksamhet, däribland litterär sådan, bidrar till en mängd värden som ökar attraktionskraften i samband med inflyttning av högutbildade: ekonomisk tillväxt, ökad turism, allmän hälsa, intellektuell utveckling, demokratisk medvetenhet och tillförande av kreativitet till utvecklingsarbeten. Att Jönköpings län dräneras på de främsta inom det litterära kompetensområdet till följd av att

---

⁴⁷ Jönköping-Posten, 2016-11-14, ”Ny kulturallians: jämställ kulturen med idrotten”.

⁴⁸ Nielsen, 2010, *Kulturens värden och effekter*.

länet saknar utvecklande sammanhang och allmänt sett har en negativ inställning till intellektuellt arbete måste uppfattas som ytterst oroväckande från alla tänkbara perspektiv.

En allmänt negativ attityd mot bildning och litteraturskapande som förstärkts av myndigheter kan tyckas vara en väl abstrakt struktur att arbeta mot, men flera av de åtgärder som föreslås nedan kommer från sammanhang där attitydförändring varit utgångspunkten.

5.2 Utvecklingsmöjligheter

Under Tranås at the fringe sensommaren 2016 genomfördes ett samtal i fokusgrupper om hur litteraturen i Jönköpings län kunde utvecklas. Till diskussionen kom författare från Wales, Irland, England och Portugal, men också författare från Umeå och Visby utöver två representanter från kulturlivet i Tranås.

Tillsammans arbetade deltagarna ut en utvecklingsstrategi där en serie åtgärder föreslogs, vilka med tanke på majoriteten av deltagarnas synnerligen begränsade kunskaper om Jönköpings län klaffar förvånansvärt bra med ovanstående problemområden. Ett första steg anser gruppen vara att bli medveten om Undersöka vilka litterära aktörer som finns i Jönköpings län. Steg två handlar om att göra de litterära aktörerna medvetna om varandra, så att de kan gå samman i lokala litterära kretsar.

Gruppen betonar att personliga möten är det bästa sättet att knyta kontakter, men också att det borde finnas en central digital plattform för möten mellan aktörerna: en del av Region Jönköpings läns webbplats, en blogg eller en facebookgrupp som visar vad de andra litterära aktörerna i länet ägnar sig åt. Efter medvetandegörandet handlar det om att sammanfoga de lokala litterära kretsarna. En författare från Gnosjö kan exempelvis bjudas in till Vetlanda för att framträda i något sammanhang. Speciellt betonar gruppen att Poetry Slam är effektivt eftersom tävlingsformen för samman skrivande människor från olika delar av Jönköpings län. Nätverkande på olika plan och i olika sammanhang betonas som det centrala för att skapa en större gemenskap.

Formella och informella organisationer bör sammanföras på så sätt att till exempel skolor, högskolor, folkhögskolor och folkbibliotek engagerar lokala författare för besök, samtal och uppläsningar. Institutionerna kan till exempel skicka författare mellan skolor i en kommun eller ordna läsecirklar runt den lokala författarens böcker. På det sättet skapas en medvetenhet om länets litterära arv och de lokala författarna samt medvetenhet om skrivande som ett möjligt yrkesval.

Gruppen menar vidare att det är viktigt att normalisera skrivande och knyta författare till andra kulturslag och verksamheter eftersom skrivande är en ensam syssla. Människor pratar inte om att skriva på samma sätt som vi talar om till exempel sport och politik eller annat vi gör. Det får till följd att nya författare kan känna sig isolerade och annorlunda, därför är det viktigt att knyta dem till litterära kretsar och att ge dem utrymme att skriva i olika medier, både i digitala och tryckta. Ett konkret sätt att normalisera författande kan vara att knyta författaren till andra kulturella företeelser, som att göra en litterär performance som förband till en rockkonsert, låta en poet framträda under konstvernissage eller att låta en författare skriva om idrottsföreningens matcher eller tävlingar utifrån sitt litterära perspektiv. Skrivande

kan också användas för att belysa sociala orättvisor eller behandla psykiska funktionshinder av olika slag. Gruppen anser slutligen att skrivande bör integreras som metod för tänkande på alla samhällsliga nivåer.

På vissa sätt råder ett idealtillstånd i den irländska staden Wexford på Irland. Mellan den 20 och 24 oktober 2016 besökte regionbibliotekets utvecklare för litteraturen som konstform Wexford Fringe Festival. Syftet var att undersöka varför festivalen lyckades få så stor publik, årligen cirka 50 000 besökare, trots att staden bara har 20 000 invånare och således invånarmässigt är i paritet med någon av de större orterna utanför Jönköpings stad i Jönköpings län. Under besöket genomfördes elva strukturerade intervjuer med människor som arrangerade festivalen och författare som deltog. I rapporten *Wexford Fringe Festival: Basen i en lojalitetsspiral*⁴⁹ finns en redovisning av intrycken från besöket, nedan följer en summering.

I Wexford finns ett på många plan integrerande sätt att se på kultur. Wexfordborna har kulturutövarna att tacka för att människor kommer till Wexfords festivaler, vilket medför ett uppsving för näringsidkarna på orten. Därför har ett lojalitetsband skapats mellan dem och kulturutövarna. Som en följd av detta besöker Ortsbefolkningen i hög grad kulturella evenemang som en form av sponsring eller för att visa att de står bakom kulturen. Deltagandet har blivit viktig ur socialt hänseende eftersom grannar och vänner umgås under kulturella evenemang. De många konstvernissagen under festivalen är till exempel veritabla mingelfester där man givetvis tittar på konsten men också dricker förfriskningar och pratar med vänner.

Att vara Wexfordförfattare innebär inte nödvändigtvis att man kommer från Wexford, bara att man är där och framträder under festivalen. Begreppet Wexfordförfattare är således oerhört integrerande. I den irländska staden finns ett motsatt förhållningssätt till det i Jönköpings län där författarna inte alls är knutna till länet eller ses som länets egna. I Wexford är det också vanligt att författare besöker varandras evenemang och deltar i dem. Vid flera tillfällen bjöds författare i publiken upp på scenen för att framföra sina verk. Öppenheten och givmildheten med scentid fungerar på det sättet gemensamhetskapande för författarna.

Att etablerade författare närvarar vid nya författares evenemang i Wexford har lett till att de kan föra vardagliga samtal runt texter, något som med tiden utvecklats till informella mentor-elev-förhållanden. En annan företeelse som är närvarande under hela besöket är att författarna talar *om* varandra även när de bor i andra delar av grevskapet Wexford, vilket tillsammans med allt annat skapar gemenskap och samhörighet mellan skribenterna.

Attityder är svårföränderliga och tar lång tid att justera. Wexford Fringe Festival har 2016 genomförts 64 gånger, men effekterna av festivalen är entydigt positiva. I Jönköpings län skulle ett efterfrågat steg vara att sammanföra de verksamma skribenterna under någon eller flera av de litteraturfestivaler som genomförs i området för att där ge författarna utrymme att

---

⁴⁹ Rapporten är nedladdningsbar via http://plus.rjl.se/newsdoc_files/upl_7819366378811078638.pdf

sammanträda inom festivalens ramar, ungefär på samma sätt som gjordes under Tranås at the fringe 2016.

Utan tvekan behöver medvetandet om länets verksamma men också klassiska författare förstärkas. I kartläggningens material reses flera röster om att skribenterna vill göra författarbesök i skolor och bibliotek. Under senare delen av 2016 var en klar majoritet av alla författare som besökte folkbiblioteken i Jönköpings län nationellt arbetande författare, en del av författarna var lokalt förankrade och bara enstaka författarbesök gjordes av regionalt förankrade författare. Om folkbiblioteken kunde välja hälften av författarna från den nationella scenen och hälften från länet skulle det innebära en klar förstärkning för de lokala författarna.

För att göra författarbesöken mer ekonomiskt effektiva förordas också samarbeten mellan folkbibliotek i olika kommuner och mellan folkbibliotek och skolor. Både författaren och arrangören tjänar på att författaren får göra två eller tre besök under en dag. Framför allt kostnader för resa, kost och logi tjänas in med flera samarbetsparter, vilket i förlängningen leder till att flera författarmöten kan anordnas. Om varje part sköter administrationen i sin del av besöket behöver den inte bli högre än vid ett traditionellt författarbesök. Dock krävs inledningsvis samordnande insatser från de medverkande för att planera författarbesöken. Här kan föreningen Författarcentrum Syd vara behjälplig. Deras verksamhet handlar i hög grad om att boka och ordna logistiken för författarbesök. De verkar främst i södra Sverige men deras område omfattar även Jönköpings län.

Litterära förebilder är viktiga för att börja skriva, därför är det angeläget att vårda och exploatera de klassiska författarskap som finns i Jönköpings län. Jönköpings-Posten gör till exempel en kulturgärning när de innan julen 2016 låter sex olika författare, flera med ursprung i Jönköpings län, göra egna tolkningar av Rydbergs dikt "Tomten". Tillsammans visar de att det mänskligt existentiella som präglar ursprungsdikten är så allmänt hållet att de nutida författarna i sin personliga stilistik och med utgångspunkt i det moderna samhället förädlar kulturarvet samtidigt som de håller Rydberg och hans verk levande.

Både i Jönköpings län och i de tidigare kartläggningarna av författare i olika delar av Sverige efterfrågas och uppskattas stipendier. Stipendiet sägs inte i främsta rummet handla om den ekonomiska ersättningen utan om erkännandet att det man som skribent ägnar sig åt är väsentligt i ett större sammanhang. Det kan finnas poänger med att kombinera enklare stipendier med vården av länets klassiska författare. Genom att till exempel instifta ett stipendium i Pälle Nävers minne till en författare som verkar i författarens anda hålls Pälle Nävers minne vid liv samtidigt som lokala författare uppmärksammas och drivs på i sin utveckling. Rimligtvis skulle utdelningen ske genom det litterära sällskapets försyn. Mycket små summor som några tusenlappar kunde ge stor effekt både på medvetenheten om klassikerna och på ambitionsnivån hos de lokala författarna.

Att ungdomar lär sig att skrivande är en kreativ syssla är oerhört viktigt för deras fortsatta utveckling som skribenter. Under senare delen av 2016 och första halvan av 2017 drivs ett projekt som heter Young Writers Lab. Projektet är ett resultat av den residensverksamhet som genomfördes i Tranås 2015 och ett försök att svara upp mot ungdomar mellan 13 och 19 års

behov av att på ett lustfyllt sätt uttrycka sig i skrift utanför skolan. Författarna Mel Perry från Wales och Inês Lampreia från Portugal besökte under residenset klasser på Holavedsgymnasiet i Tranås, vilka de inspirerade och själva inspirerades av. För att hålla kontakten arbetade de två författarna fram Young Writers Lab, som går ut på att de via en hemlig Facebookgrupp och Skype genomföra författarbesök från sina hemländer. Sammantaget har 30 elever arbetat med författarna, vilket har lett till flera personliga mentor-elev-relationer av liknande slag som ovan nämnts i samband med Wexford Fringe Festival.

Projektet är i nuläget att betrakta som en förstudie men det har omfattande utvecklingspotential. Till att börja med bör en professionalisering ske då de två författarna genomfört processerna utan betalning. Författarna behöver inte vara internationella utan skulle med fördel kunna vara regionala eller nationellt verksamma, vilket medger en språkligt sett mer effektiv coaching. Betonas bör dock att en långvarig process mellan elever och författare är viktig. Det traditionella författarbesöket sker en gång och sedan försvinner författaren. Här har de skrivande möjlighet att träffa sin författare åtta-tio gånger under ett år, eleverna lär sig att samtala om texter och att både ge och få respons på ett sätt som skolan till följd av sin struktur inte är förmögen att ge 13 till 19-åringar. Pondera att responsen är likartad den i Tranås och det finns tio författare i länet som arbetar mot olika skolor. Då kommer cirka 150 skribenter varje år att ha entusiasmerats genom projektet, vilket med tiden skulle skapa en god återväxt för skrivandet i Jönköpings län. En fördel vore om länets kulturskolor kunde ha en roll i utvecklingen av projektet eftersom litteraturen som konstform bör jämföras med andra konstformer och för att det finns ett naturligt flöde av kulturellt intresserade elever mellan den obligatoriska skolan och kulturskolan.

Verksamma litterära aktörer i Jönköpings län, skribenter i de andra kartläggningarna som genomförts i olika delar av Sverige samt deltagarna i fokusgrupperna under fringefestivalen i Tranås betonar vikten av gemenskap och upprättandet av en samlande punkt från vilken man kan göra reklam för den egna verksamheten. Den enda kommun som i nuläget har en samlande struktur är Tranås, där Litteraturcentrum Tranås finns. Verksamheten syftar till att förena litterära aktörer i den enskilda kommunen. Som också Richard Rosengren är inne på i *Ett samlat litteraturår i Jönköpings län* behövs en samlande instans som fångar upp de litterära aktörerna i hela länet. Han föreslår ett Litteraturcentrum i stil med det som finns i Uppsala, vilket är Tranås förebild. Det digitala mediet är en lämplig form för den här typen av företeelser eftersom en relativt enkelt anordnad webbsida både kan förmedla information om länets verksamma författare, fungera som kalendarium för litterära evenemang i länet och utgöra en plattform där skribenter i länet får publicera sitt material. Den multipla funktionen är exakt vad som efterfrågas av skribenterna i kartläggningens material. I väntan på en samlande plattform, som är välkommen som projekt för webbutvecklare och/eller litterära aktörer, finns ett ganska gott utbud av allmänna webbsidor att publicera sig på.

Regionbibliotek Region Jönköpings län driver Facebookgruppen ”Litteratur i Jönköpings län” från vilken tanken är att litterära evenemang av alla slag ska presenteras och spridas. Dock saknas i nuläget en samlande funktion med länets skribenter där de kan berätta om och göra reklam för sig själva som författare.

5.3 Förslag på litterära verksamheter

De litterära aktörerna i länet skulle vara betjänta av en idébas med litterära evenemang för att ha redskap att arbeta med. Idébasen kan realiserars genom en digital plattform, exempelvis. Att skapa litterära verksamheter behöver inte vara särdeles arbetsamt. En ”festival” för tankarna till evenemang i stil med Bråvallafestivalen, det vill säga mängder av kändisar, stora scener och dyra biljetter. Så behöver en festival inte vara. En festival skulle lika gärna kunna vara att ställa fram mikrofon och högtalare på en krog och bjuda in vänner för läsningar av deras verk en kväll. Nedan föreslås evenemang eller processer som är enkla att arrangera. Vad som krävs är modet att fråga, exempelvis en caféägare, ett studieförbund om lokalerna eller en författare om hen vill komma och läsa ur sina verk. Ett råd är att utnyttja befintliga strukturer i arrangemangen. Studieförbunden verkar ofta i etablerade nätverk, de nätverken kan användas till exempelvis inbjudningar. Också att utan genans visa att man agerar som litterär aktör är viktigt.

Ekfraser och intermedialitet innebär att författaren skriver utifrån andra konstformer. Genom att studera en målning eller ett konstverk inspireras författaren och kan skapa egna verk. Samma förhållningssätt gäller för musik, teater och dans – och givetvis gäller också motsatsen, att text kan ge upphov till andra konstformer. Samarbeten mellan konstformerna är synnerligen fruktbara och medför ofta en kvalitetshöjning för utövarna.

Som författare kan man knyta sig till en förening, ett bibliotek, en idrottsklubb, en industri och genom sin litterära förmåga försöka skildra vad som händer på platsen. Skildringen av till exempel en fotbollsmatch behöver inte vara ett traditionellt sportreferat utan den bör skildras ur författarens temperament för att bli en litterär betraktelse. Formen och det annorlunda perspektivet berikar inte sällan idrottsklubbens syn på sig själva.

Man kan sätta poesi före eller efter nästan vad som helst och göra ett evenemang av det: trampolinpoesi, pilsnerpoesi, kajakpoesi, regnpoesi, poetisk vandring och så vidare.

Författare kan med fördel söka sommarjobb som ”platsens författare”. Kommunerna i Jönköpings län har sommarjobb för ungdomar, så om författaren är mellan 16 och 19 år kan hen föreslå att någon av de litterära platserna kommunen fungerar som utgångspunkt för hens litterära skapande. I Storbritannien är ”Versifiers” vanliga, vilket helt enkelt innebär att en författare mellan 7 och 16 arbetar på en plats med stort litterärt värde. Piratens groggveranda i Tranås eller på Alf Henriksons torg i Huskvarna skulle kunna tjäna som svenska förebilder. Det här skänker uppmärksamhet både till de klassiska författarna och till ”Husets författare”. Det skrivna kan vara både författarens eget verk, i andra fall verser till människor som ber om att författaren ska hjälpa dem att skriva. Om författaren händelsevis inte är ungdom finns det poänger med att ändå fråga om hen kan arbeta på det här sättet, men göra något av kommunens bidrag till den ekonomiska inkomsten. På liknande sätt har författare anställts av bibliotek för att finnas i lokalerna som en tillgång i sin roll som författare. Lokala skribenter kan komma in till författaren med sina verk för bedömning och författaren själv får utrymme att skriva i biblioteket.

Litterära salonger har en lång historisk tradition. Författare och läsare samlas på en plats och diskuterar böcker, litterär teori och skrivande med varandra. Den litterära salongen kan

genomföras i ett hem, på ett kafé eller på en krog. Det viktiga är att de närvarande engagerar sig i samtalet om litteraturen som konstform.

Att engagera skolor i olika projekt kan vara givande eftersom skolor har kompetens i sina lärare och vilja att skapa genom eleverna. Ett litterärt projekt som inte bara redovisas inåt mot skolan är betydelsefullt för alla som tar del av det. Poesitävlingen Krispiga kaskader är ett bra exempel. Där används lektioner till poesiundervisning, vilket underlättar för lärarna att få in ämnet som en del av läsåret. Svensklärarnas kompetens används i juryarbetet. Poesi som konstform exponeras då elever på skolan och i samhället utanför densamma sammanförs i tävlingens vinster. Esteteleverna och deras lärare fick en föreställning att arrangera för allmänheten till följd av att tjugo dikter skulle gestaltas på olika sätt. Medieeleverna fick tillfälle att formge en tryckt bok med texter och bilder. Eleverna som gick kursen i fotografi fick chansen att medverka i samma produktion med sina illustrationer. Kort sagt vinner både skola och arrangörer på att engagera de professioner som finns på länets skolor.

I högre grad borde författare be om att få vara med i helt allmänna, ickelitterära sammanhang. Om någon har vernissage är det brukligt att hyra in musiker, så varför inte en författare? Författare kan vara förband till en musikalisk huvudakt eller läsa upp sin text i pausen mellan två halvlek i en fotbolls- eller hockeymatch. Vikten av att normalisera litteraturen är stor och sammanhang där den traditionellt inte är befintlig blir därför extra viktiga som exponeringsytor.

Fringefestivaler är tacksamma att anordna. Fringe betyder ungefär ”i marginalen av” och startade genom att man i Edinburgh i Skottland arrangerade evenemang vid sidan av en större festival. Fringefestivalens idé är att alla ska kunna delta med nästan vad som helst. En festival skulle således kunna bestå av ett rockband, en författare, en hopprepresentusiast, en dansare, en monolog och så vidare.

Genom att arrangera en serie sådana här verksamheter kan litteraturlivet i Jönköpings län bli både omväxlande och fascinerande.

6. Referenser - Litteraturförteckning

Agder, Theres K, 2015, *Litteraturens och författarnas villkor i Jämtland Härjedalen – en kartläggning*. Nedladdningsbar (2016-12-08) via:

<http://www.regionjh.se/download/18.6fc55ace15169641b471b58/1455551356928/Litteraturens+och+f%C3%B6rfattarnas+villkor.pdf>

Albert Engström Sällskapet, 2016-12-16, <http://www.albertengstrom.se>

Alf Henrikson Sällskapet, 2016-12-16, <http://www.alfhenrikson.se/>

Aneby kommun, 2016-12-20, <http://www.aneby.se/Nyheter/Programmet-foer-Alla-faar-plats-2016-aer-haer>

Beckman, Bo. 2016-12-12. *Sjöhester: Historien om en gård i Askeryds socken, Norra Vedbos Härad, Jönköpings län*. www.sjohester.se

Bielke von Sydow, Maria, 2016-12-12, <http://www.bielkevonsydow.blogspot.se>

Carnmo, Camilla, 2016, *Litteratur och litteraturskapande i Blekinge och Kronoberg: Kartläggning av nuläget. Förslag på hur regionen kan stötta litteraturen som konstform*. Nedladdningsbar (2016-12-08) via:

http://www.biblioteksutveckling.se/a/uploads/dokument/Litteraturutredning_2016.pdf

Dahlson, Camilla. 2016-12-14. www.camilladahilson.blogspot.se

Digilär, 2016-12-20, www.digilar.se

Ehrlin Publishing, 2016-12-20. <http://www.ehrlinpublishing.com/sv>

Ekström Stockman, Annika, 2015, *Litteraturens villkor i Östergötland*. Nedladdningsbar 2017-01-23 via:

http://www.lansbibliotek.ostsam.se/uploads/img/doc/Litteraturens_villkor_i_%C3%96sterg%C3%B6tland.pdf

Författare i Sommenbygd, 2016-12-20, <https://forfattareisommenbygd.wordpress.com>

Helge Ax:son Johnsons stiftelse, 2016-12-19, <http://haxsonj.se>

Högforsen, Eira, 2012, *Handledningsplan som syftar till att stärka litteraturen i Västra Götaland*. Nedladdningsbar (2016-12-08) via: <http://docplayer.se/16403251-Handledningsplan-som-syftar-till-att-starka-litteraturen-i-vastra-gotaland.html>

Isaberg förlag, 2016-12-20, <http://www.isaberg.nu/>

Jönköpings kommuns gästateljé, 2016-12-20,
http://www.resartis.org/en/residencies/list_of_residencies/?id_content=6849

Jönköpings kommun, 2016-12-20,
<http://sarprofilerat.jonkoping.se/kulturdagnatt.4.67319cbb12e72e7bb04800019048.html>

Jönköpings Fria Kulturallians, 2016-11-14. *Jönköpings-Posten*. ”Ny kulturallians: jämställ kulturen med idrotten”. Nedladdningsbar 2016-12-21 via: <http://www.jp.se/article/ny-kulturallians-jamstall-kulturen-med-idrotten/>

Jönköping University, 2016-12-20,
<http://ju.se/studera/kurser.html?courseCode=LSKG15&semester=20161>

Kultivera, 2016-12-20, <http://www.kulturresidens.com>

Kultivera, 2016-12-20, <http://www.kultivera.nu>

Kultivera 2016-12-20, <http://www.atthefringe.org>

Kulturrådet, 2016-12-19, <http://www.kulturradet.se/sv/bidrag>

Kulturrådet, 2015, *Kultursamverkansmodellen: Uppföljning 2014*. Nedladdningsbar (2016-12-14) via:
http://www.kulturradet.se/Documents/publikationer/2015/kultursamverkansmodellen_uppfoljning_2014.pdf

Kungliga Biblioteket. 2016-12-09. <http://www.kb.se/isbn-centralen/sok-forlagsregistret/>

Litteraturcentrum Tranås. 2016-12-16. www.litteraturcentrum.nu

Längmanska kulturfonden. 2016-12-19. <http://www.langmanska.se>

Magnus Grehn förlag. 2016-12-20. <http://www.magnusgrehnforlag.se>

Mickan Thor. 2016-12-20. <https://mickanthor.blogspot.se>

Nationalencyklopedin. 2016-12-08. Sökord: konstart.
<http://www.ne.se/upplagsverk/ordbok/svensk/konstart>

Nielsen, Tobias. 2010. *Kulturens värden och effekter*. Nedladdningsbar (2016-12-21) via:
<http://www.svenskscenkonst.se/media/315849/2010-kulturens-varden-och-effekter.pdf>

Nyberg, Peter. 2016. *Wexford Fringe Festival: Basen i en lojalitetsspridning*. Nedladdningsbar (2016-12-21) via: http://plus.rjl.se/newsdoc_files/upl_7819366378811078638.pdf

Ohrn, Karin. 2015. *En inventering om konstområdet litteratur i Skåne*. Nedladdningsbar (2016-12-08) via: <http://utveckling.skane.se/publikationer/rapporter-analyser-och-prognoser/en-inventering-av-konstområdet-litteratur-i-skane/>

Olsson, Bernt. 2016-12-08. Sökord: "litteratur",
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/litteratur>

Ordet i Centrum. 2016-12-20. <https://www.facebook.com/ordeticentrum>

Pilsnerpoesi. 2016-12-20. <https://www.facebook.com/pilsnerpoesi>

Piratensällskapet. 2016-12-16. <http://www.piratensallskapet.se>

Poetry Slam Jönköping. 2016-12-20. <https://www.facebook.com/poetryslamjkpg>

Populär Poesi. 2016-12-20. <http://www.popularpoesi.se>

Region Jönköpings län. 2015. *Regional kulturplan Jönköpings län 2015-2017*
<https://utveckling.rjl.se/strategier--handlingsplaner/regional-kulturplan/>

Region Jönköpings län. 2016-12-20. <https://utveckling.rjl.se/bidrag-och-finansiering/>

Riton, Marie-Louise. 2016. *Om författares villkor i Uppsala län – ett kunskapsunderlag*.
Nedladdningsbar (2016-12-08) via:
http://www.lul.se/Global/Kultur/Nyheter/Dokument/Om_forfattares_villkor_i_Uppsala_lan.pdf

Rosengren, Richard. 2014. *"Ett samlat litteraturår i Jönköpings län": En kartläggning på uppdrag av Länsbiblioteket Jönköping*. Nedladdningsbar (2016-12-08) via:
http://plus.rjl.se/info_files/infosida42176/Ett_samlat_litteraturar.pdf

Selstam förlag. 2016-12-20. <http://www.selstam.se>

Skolverket. 2011. "Kunskapskrav för slutet av årskurs 9", Nedladdningsbar (2016-12-15) via:
<http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/grundskoleutbildning/grundskola/svenska#anchor4>

Skolverket. 2011. "Läroplan för svenska", Nedladdningsbar (2016-12-15) via:
<http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasi utbildning/gymnasieskola/sve?subjectCode=SVE&lang=sv&tos=gy>

Skrivarnätet Småland. 2016-12-16. <http://www.skrivarnatetsmaland.se>

Smålands författarsällskap. 2016-12-16. <http://forfattarsallskap.se>

Smålands kulturfestival. 2016-12-20. <http://smalandskulturfestival.se>

Smålands litteraturfestival. 2016-12-20. <http://www.smalit.se>

Sture Dahlström Sällskapet. 2016-12-16. <http://www.bakhall.com/sture/sallskap.html>

Svenningsson, Daisy. 2016-12-14. <http://m.blog.naver.com/PostList.nhn?blogId=daisybloom>

Sveriges författarfond. 2016-12-19. www.svff.se

Sveriges författarförbund. 2017-12-19. <http://www.forfattarforbundet.se>

Sörängens folkhögskola. 2016-12-20. www.rjl.se/sorangensfolkhogskola

Thor, Mickan. 2016-12-20. <https://www.mickanthor.blogspot.se>

Öman, Maria & Gärdemalm, Jimmy, 2012. *Litteraturens villkor i Norrbotten – en kartläggning*. Nedladdningsbar (2016-12-08) via:
https://www.nll.se/publika/ku/stku/kartlaggning_litteratur.pdf

Bilaga 1:

Mejl som första kontaktförfrågan

Hej!

Jag heter Peter Nyberg och arbetar för Region Jönköpings län med att utveckla litteraturen som konstform. Jag intresserar mig för skapande av litteratur i bred bemärkelse – i det här sammanhanget kan det vara att skapa serieralbum, manus till film eller teater, blogg, dataspel men också att skriva en helt traditionellt tryckt bok.

För att kartlägga vilka litterära aktörer som finns i Jönköpings län kommer jag att besöka alla kommuner och under en vecka finnas tillgänglig för samtal om hur litteraturutvecklingen ska gå till i olika sammanhang. Mellan den XX och XX ”månad” kommer jag att finnas i ”kommun” och skulle vilja träffa så många litterära aktörer som möjligt. Om du skulle vilja berätta om ditt skapande och om hur litteraturen i din kommun kunde utvecklas, kontakta mig genom mejl eller via telefon nedan.

Vänligen

Peter Nyberg

Utvecklare Litteratur

036 – 32 84 90 | 070 – 298 05 38

peter.nyberg@rjl.se

Kultur och utveckling

Utbildning och kultur

Region Jönköpings län

www.rjl.se

<http://www.rjl.se/regionbibliotek>

Bilaga 2:**Antal förlag-utgivare i KBs register fördelade efter kommunerna i Jönköpings län**

Kontaktuppgifter till utgivarna finns via: <http://www.kb.se/isbn-centralen/sok-forlagsregistret/>

Aneby: 20

Eksjö: 29

Gislaved: 18

Gnosjö: 20

Habo: 19

Jönköping: 288

Mullsjö: 23

Nässjö: 27

Sävsjö: 9

Tranås: 42

Vaggeryd: 17

Vetlanda: 26

Värnamo: 33